

Boorn & Boerschop

Een uitgave van de heemkondevereniging Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 2

Bennie Wilmink autobedrijven officieel en erkend autodealer van Mitsubishi & Suzuki en Citroën specialist gaan de krachten bundelen met Klaas Drent autobedrijven, officieel en erkend autodealer voor het automerk Toyota.

Dus vanaf 2023 is het **DRENT&WILMINK Autobedrijven** en samen goed voor 100 jaar ervaring in de autobranche!

Samenwerken aan resultaat.

Wil je iets bereiken dan is samenwerking essentieel. Wij bij Oude Wolbers begrijpen dat. Samen met onze opdrachtgevers en partners gaan we voor kwaliteit en resultaat. Ambitie, vakmanschap en creativiteit zijn onderdeel van onze genen. Bovendien staan wij altijd open voor nieuwe inzichten. Benieuwd naar onze manier van (samen)werken? **Bezoek [oude-wolbers.nl](https://www.oude-wolbers.nl) of bel direct 074 - 266 13 64.**

☑ PROJEKTONTWIKKELING ☑ NIEUWBOUW ☑ ONDERHOUD ☑ RENOVATIE ☑ WONINGBOUW ☑ DUURZAAM ☑ LANDELIJK ☑ 24-7

BOUWONDERNEMING
OUDE WOLBERS
VASTGOEDPROJECTEN

Colofon**Bestuur van de Heemkundevereniging Borne**

Annemarie Haak (voorzitter), Bertie Velt-huis (secretaris), Erik Mijnheer (penning-meester), Marja Oude Egbrink en Frans Edelij. (leden)

Secretariaat

Welemanserf 5, 7622 HT BORNE
tel.: 074-266 70 79
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Website

www.heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 20,-- per jaar
Gezinslidmaatschap € 26,-- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr.:
NL43RABO0145637409

Redactie Boorn & Boerschop

Hans Nijhof en Jurrie Haak

Redactieadres

Van Deinstestraat 33, 7621 XL Borne.
tel.: 074 2664392
e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Omslag ontwerp

Jurrie Haak

Inzenden kopij

Aan het redactieadres (per mail). De redactie kan bij publicatie in overleg met de auteur artikelen, inkorten, splitsen en redigeren.

Uiterste inzenddatum volgende nummer

15 oktober 2023

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best ge-daan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna en Museum Bus-semakerhuis te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Grote foto op de voorpagina

Collage van kunstwerken in Borne

Van de redactie.

De in april van dit jaar in Boorn en Boerschop aangekondigde spaaractie van plaatjes voor het boek 'Bijzonder Borne' is officieel beëindigd. In dit nummer komen we nog even terug op het succes van het hele gebeuren met een verwijzing naar de mogelijkheid om nog missende plaatjes te bemachtigen.

Lang niet al het moois wat Borne te bieden heeft, kreeg een plekje in het boek, maar het bijzondere pand dat we u presenteren in de serie 'Markante panden en hun bewoners' krijgt in dit blad extra aandacht. En terecht, want elders zult u lezen dat er in de loop der tijd nogal wat gesloopt is in ons dorp wat we achteraf gezien graag hadden willen behouden.

Die aandacht geldt ook voor de overige uiteenlopende onderwerpen die door onze schrijvers zijn aangeboden: over de dorpsdokter en zijn recepten, 'Kleintje Ellenbroek' en een hulpactie, de herkomst van de al of niet negatieve benaming van ons dorp en een filmende bierbrouwer met een grote liefde voor de Twentse cultuur.

Wij wensen u veel leesplezier.

Inhoud

Colofon	Redactie	1
Het receptenboekje van dokter Johannes Bernardus Schoemaker	Martin Thiehatten	2
"Borne heeft iets groots verricht"	Henk Kraaijenbrink	6
Tentoonstelling Bussemakerhuis	Redactie	13
De oude muziekschool / Huize Maria	Annette Evertzen en Annie Weusthuis	14
Plaatjes, onmeunig völ plaatjes!	Hans Nijhof	19
Borne of Nazareth?	Martin Thiehatten	22
Open monumenten dag	Marja Oude Egberink	25
50 jaar geleden in Borne (4)	Bertie Velthuis	26
Albert Carel Meijling, een bierbrouwer met gevoel voor Twentse traditie	Bertie Velthuis	29

Het receptenboekje van dokter Johannes Bernardus Schoemaker

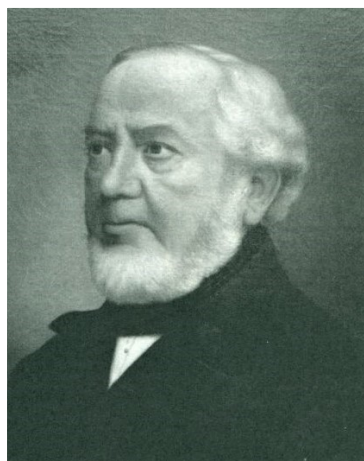
Martin Thiehatten

Een tastbaar stukje Bornse geschiedenis lag jarenlang goed bewaard op de zolder van Jans en Ben Schoemaker. Het betreft een oud boekje dat ooit eigendom was van de bekende Bornse heelmee-ster Johannes Bernardus Schoemaker. Ben Schoemaker, verre nazaat van een broer van de dorps-dokter, besloot het te schenken aan het gemeentearchief. Het bijzondere document werd op don-derdag 20 juli 2023 overhandigd aan burgemeester Jan Pierik. Hieronder het verslag van nader on-derzoek naar het authentieke en waardevolle boekje.

Dokter Johannes Bernardus Schoemaker

Op 18 maart 1756 wordt te Groenlo geboren Antoni-us Henricus (Anthonie) Schoemaker. Hij is een zoon van Jan Bernard Schoemaker en Joanna Maria Nieuwenhuis. Als jongeman is Anthonie naar Am-sterdam gegaan en heeft zich daar bekwaamd als chirurgijn. Twintig jaar oud wordt hij aangenomen als scheepsheelmee-ster op de oorlogsvloot van de repu-bliek.

In 1788 verlaat hij de mari-ne en gaat zich vestigen als plattelandsheelmee-ster in Borne aan de Brinkstraat. Op 24 juli 1798 trouwt An-thonie met Herminegild, dochter van Joannes en Janneke Kuijper. Op 3 juni 1799 wordt hun eerste kind, de zoon Johannes Bernar-dus geboren.

*Johannes Bernardus Schoemaker
- Foto: archief HIP -*

Johannes Bernardus gaat in 1816 naar Amsterdam om bij de heelmee-ster Marinkele te gaan werken als chirurgijnsleerling. Vier jaar later doet hij met succes examen bij de Commissie voor Geneeskunde te Zwolle. Hij gaat dan als 21-jarige de praktijk uitoe-fenen bij zijn vader in Borne.

Hij trouwt in 1829 met Maria Almeida Mulder uit Al-melo en gaat wonen en praktijk houden op de hoek van de Marktstraat Oude Kerkstraat. Op 2 augustus 1829 wordt hij officieel benoemd tot gemeen-te-geneesheer. In 1830 neemt hij de praktijk van zijn vader over. Patiënten wonen in Borne, Zenderen, Hertme en Bornebroek, maar ook in Hengelo, Alme-lo, Tubbergen, Oldenzaal en Deventer. In 1878 stopt hij met de praktijk en in 1879 overlijdt hij.

Het receptenboekje

Op 26 oktober word ik aangesproken door Jans Schoemaker. Ze heeft een oud receptenboekje van de bekende dokter Schoemaker. Zij en haar echtge-noot Ben weten niet wat ze daar mee kunnen doen, daarom kan ik het van hen krijgen. Misschien dat ik er wel iets mee kan. Daarop bezoek ik haar op

4 november en bekijk wat ze al vele jaren hebben bewaard. Het boekje heeft al een lange tijd bij hen op de zolder gelegen. Mijn eerste indruk is, dat het een oud authentiek en waardevol boekje is. Mis-schien zit er wel een bijzonder verhaal in.

In het boekje staat op de eerste pagina de naam van J.B. Schoemaker en het jaartal 1816. Duidelijk is, dat hij begonnen is met de aantekeningen in het boekje, toen hij in Am-sterdam in de leer ging bij heelmee-ster Ma-rinkele.

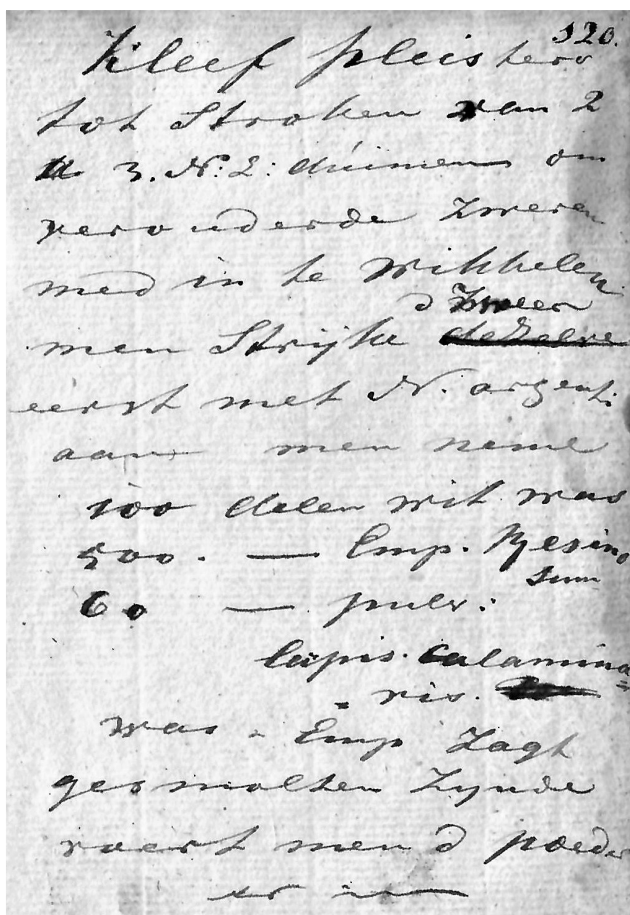
Thuis heb ik het de recepten van alle kanten bekeken en geprobeerd om ze te lezen. Maar dat valt tegen. Zonder kennis van de genees-kunde lukt het me niet er iets zinnigs van te maken. Daarom roep ik de hulp in van oud-huisarts Hans Hobert. Hij doet verwoede po-gingen om de recepten te ontcijferen, maar ook hij kan het oude handschrift niet goed lezen.

Ondanks dat haalt hij toch veel informatie tevoorschijn.

*Het receptenboekje Afmeting: 18 x 9,5 x 3,5 cm.
en de eerste pagina met titelblad (inzet)*

Maar om er beter achter te komen wat er allemaal in staat, stelt hij voor om iemand met kennis van oude handschriften te raadplegen.

Recept 120

Ik benader daarop eerst apotheker Movig, maar zij stelt voor, om het te proberen bij het apothekers museum. Daarop stuur ik een mailtje naar Wim Rakhorst in Gouda. Met hem heb ik in 2020 contact gehad bij mijn zoektocht naar de betekenis van een gevonden tinctuur flesje. Tot mijn verrassing heeft deze gepensioneerde apotheker geen enkele moeite om de recepten te vertalen. Hij is bereid, meer recepten te vertalen en het museum heeft belangstelling om het receptenboekje in bezit te krijgen. In totaal heeft hij 9 recepten omgezet naar leesbare tekst. Ook stuurt hij mij een door hem geschreven artikel over het transcriberen van oude handgeschreven recepten, getiteld: DE 'R' VAN RECIPE: POTJESLATIJN IN DE FARMACIE. Daarin wordt uitgelegd, hoe oude recepten kunnen worden omgezet naar leesbare tekst en hoe allerlei afkortingen te herkennen zijn en aanduidingen worden verklaard. Voor mij is het een wetenschap op zich, die verder gaat dan ik begrijp.

Recept 120, vertaald door Wim Rakhorst

Kleefpleister tot stroken van 2 tot 3

N: 2: duimen om verouderde zweren med(e) in te wikkelen.

Men strijke smeer(e) eerst met N(itras) argenti aan, men neme

- 100 delen wit was.
- 500 (delen) Emp Resinum
- 60 (delen) pulv: lapis calamaris

Was en Empl. zaght gesmolten zijnde roert men d(e) poeder er (door)

Nitras is zilvernitraat. Emp komt van emplastrum, is pleister, resinum is hars, lapis calaminaris is

In het boekje staan ten minste 15 recepten van pleisters. Een pleister is tegenwoordig een begrip voor iets als Hansaplast, maar vroeger werd daar iets anders onder verstaan, zoals de verklaring die nog te lezen is in het Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal.

Pleister is een kleverig materiaal, dat ergens op kan worden gesmeerd. Tegenwoordig kent men dat van het werk van een stukadoor, die muren en plafonds van een laag pleister voorziet.

Naast pleisters staan er in het boekje ook veel recepten van zalven en allerlei andere medicijnen.

In totaal heb ik 180 recepten geteld, waarvan vier stuks niet voor genezing. Het waren recepten voor schrijfkink, chocolade, aardbeien dessert en iets tegen ratten en muizen.

Zelf heb ik één recept getranscribeerd, maar begrijpen doe ik het niet. De recepten laten de taal van een apotheker zien, een onbegrijpelijke vaktaal voor een leek. Wel heb ik alle pagina's gescand.

I. pier'ster (<fr.), v. (m.) (-s), 1. (heelk.) taai, kleverig, door de warmte zacht wordend geneeskrachtig middel, dat op linnen, taf of zacht leer gestreken, op een wond of op de huid gelegd wordt: *leg er maar een pleister op*; — (fig.) *een pleister op de wond*, iets dat het leed verzacht; — 2. stukje stof dat met een kleefmiddel bestreken is om het op of over een wond te kunnen bevestigen, hechtpleister: *een rolletje pleister*. **pleis'tertje**, o. (-s).
II. pleis'ter, o. (-s), 1. (mets.) kalkmengsel waarmee muren besmeerd worden; — 2. gebrand gips, gipsmeel: *watervrij gips wordt gips of pleister genoemd*; — 3. met water aangemengd gipsmeel, gipsbrij om mee te gieten of te pleisteren; — mengsel van fijn marmer en gips, om daarvan reliëfbeelden te maken: *dat beeldje is geen marmer, het is maar pleister*; — *iets in pleister gieten, afvormen*; — 4. het tekenen naar pleistermodel: *vanmiddag hebben we pleister*.
pleis'teraar, m. (-s), stukadoor, werker in fijne kalk.

Ook neem ik contact op met het Bornse gemeentearchief, die ook belangstelling toont voor het boekje. Helemaal nadat ze van mij de gescande teksten hebben ontvangen. Zij willen graag het boekje in eigendom krijgen. Daarna willen zij het wel een aantal jaren uitlenen aan het apothekersmuseum. Als ik dat doorgeef blijkt Gouda geen museum te hebben maar een depot. Zij lenen zelf uit aan musea. Ze hebben alleen belangstelling voor de gescande teksten. Die heb ik daarop opgestuurd naar het apothekersdepot.

Wim Rakhorst betreft ook Mart van Lieburg bij de recepten, een emeritus hoogleraar medische geschiedenis. Die vraagt zich af, of onze dokter Schoemaker de voorvader is geweest van dr. Jan Schoemaker, een heel beroemd chirurg, die in september 1940 is overleden. Ik krijg een In Memoriam van hem toegestuurd. Deze Jan Schoemaker is geboren in Almelo, heeft in Leiden gestudeerd, is in 1895 be-

Ik stuurde ze de gegevens van dat boekje en na amper een kwartier kreeg ik een bericht terug. Het boekje was nog te koop op de website boekwinkeltjes.nl, maar Rakhorst was net te laat, want Van Lieburg had het snel besteld.

Wat te doen met het boekje

Tijdens een aangenaam bezoek aan Ben en Jans Schoemaker hebben we bij een goed kopje koffie gesproken over de herkomst van het receptenboekje. Ben en Jans hebben op de plek van het oude huis van Bens vader in 1989 een nieuwe woning gebouwd. Bij de afbraak van het oude huis kwam op de zolder een grote kist tevoorschijn, met een aantal kerkboekjes (missaals), het originele doopjurkje van zijn vader en diverse andere oude spullen. Daarbij zat ook het receptenboekje, wat daarna een plekje kreeg in een kast van de woonkamer. Een plan daarvoor was er niet, totdat ze op het idee kwamen, het aan mij aan te bieden. Misschien zou ik er nog wat mee kunnen. Ik ben er mee aan het zoeken gegaan, wat ik in dit verhaal verder heb beschreven. Hoe het receptenboekje bij hen is terecht gekomen is niet duidelijk geworden. De overgrootvader van Ben was Jacobus Andreas Schoemaker, een broer van de beroemde Bornse huisarts Johannes Bernardus Schoemaker. Zoon Toon van Johannes Bernardus wordt arts in Almelo en zet het beroep van zijn vader voort.

Toon trouwt met Maria Josephine Bowles uit Wageningen. Zij is geboren uit een Engelse familie en is Anglicaans. Indertijd speelde de geloofskwestie een grote rol en de contacten met de Bornse familie worden zeldzaam. Toon overlijdt 51 jaar oud op 6 juni 1885 en korte tijd later vertrekt zijn weduwe naar Leiden.

Rechts het Oale Doktershoes aan het begin van de Oude Kerkstraat

vorderd tot arts en heeft in 1896 de doctorstitel verworven op een proefschrift over Techniek van de darmnaad. Hij heeft veel publicaties in binnen- en buitenland op zijn naam staan en lezingen gegeven op congressen van chirurgen in onder andere Berlijn en Cairo. Hij was de eerste specialist in Nederland die met röntgenstralen werkte en hij was de uitvinder van de maagklem en het overdruk apparaat voor longoperaties. De overgrootvader van Ben Schoemaker, Jacobus Andreas, was een broer van dokter Johannes Bernardus Schoemaker. Chirurg dokter Jan was dus een nazaat van Johannus Bernardus en hun belangstelling werd optimaal. Ik liet hen weten, dat over Johannus Bernardus Schoemaker in 1999 een boekje is uitgegeven, maar niet meer te koop.

Restaurant De Ster

Vermoedelijk is alles, wat dokter Johannes Bernardus heeft nagelaten, bij familie in Borne blijven liggen. Zo zal het receptenboekje uiteindelijk bij Ben zijn terecht gekomen. Na overleg met Jans en Ben Schoemaker is besloten, het boekje te gaan schenken aan het gemeentearchief.

Op 20 juli zijn Ben en Jans Schoemaker en ik uitgenodigd voor de officiële overdracht van het receptenboekje aan het gemeentearchief bij restaurant De Ster. Op deze locatie stond vroeger het Oale Doktershoes, waar de Bornse plattelandsheermeester heeft gewoond en zijn praktijk uitoefende.

De ondertekening van het overdrachtsdocument door Ben Schoemaker. Burgemeester Jan Pierik kijkt toe.

Het overdrachtsdocument wordt ondertekend door Ben Schoemaker en namens de gemeente door archivaris Niels Bakker. Daarmee is de eigendom van het boekje formeel aan de gemeente Borne is overgedragen. Daarmee is het boekje voor de toekomst op een goede manier behouden. En wie er op enig moment dieper in willen duiken, dan is het gemeentearchief altijd beschikbaar voor verder onderzoek.

Foto's: Martin Thiehatten, tenzij anders vermeld

Katten doot dat

Johan Kwast

Mien vaa en moo, beare van 't platte laand, hebt zich in ne böargerwonning loaten zetten an ne zaandweg an 'n oetersten raand van Boorn.

Noe kan der 'etrouwd wörden en noa 'n anderhalf joar kom ik der achterhen kieken. Ne beste lap grond bie thoes is vanzölfsprekkend. Ie verbouwt zovöl meugelijk zölf. Een of twee vearken in 't schot en in 'n hoonderloop schrobt 'n stuk of twaalf hoonder van zich of. Zee möt 't zoonder nen hanen doen. "Doar krieg ie gin eier van, vret alleen mear en hooft oe vroeg oet'n sloap." Nee, wie krieg eier zoonder nen hanentred.

Mear vearken- en hoondervoor gif umsgeliek ok muze. D'r keump 'n mooi katje um dat prebleem op te lossen. Mies, zo neunt wiej 't poesje, is na zinnig. 't Hef 'n wit befke, veer allees witte sökke en nen witten peunt an 'n stet, wiedere is e zwat. 't Deer kröp regelmoatig bie mij op de slip as ik in 'n keendersteulke achter 't hoes in de zun zit. Op'ekruld lig e doar en snort der wat of. Mangs keump e der met nen moes anzetten en leg em as daank bie de achterduur too. Mies löp oe zwat 'n helen dag langs de bene te strieken. Woar wiej bint, is de katte ok.

Mear op zekeren dag bi'w mies kwiet. Gek, votlopen dat döt e nich want 't heft bie oons völ te bes noar 't

zin. Der möt wat aans an de haand wean, mear wat?

Ropen helpt nich, zeuken ok nich. 'n Paar dage, ne wekke, twee wekke en nog langer, mear Mies blif vot.

Der is 'n niej berretog en 'n toafellaken ékoch. Vuurlopig wördt dat op eböargen in de vuurkamer oonder in de buffetkast. Al 't nieje hoow ie nich voort te broeken, is nich zo? De kastenduur geet lös en....., nich te geleuwen, wat lig doar? Mies! Broodmager, 't is niks as vel oawer

bot, mear der zit nog iets van leawen in. Vuurzichtig nem wiej 't deer op. Boeten op 'n slat kan e wat bekommen. Et vretten, water en 'n luk melk reurt e onnoos an. Zal e 't nog halen? Wiej bint der bang vuur. Mear stil liggen loaten.

't Weark geet verdan. 'n Zetje later ees kieken hoo Mies 't der met hef. Wat he'w dan noe? 'n Luug slat, hoo besteet et. Met de leste krachten is 't deer toch ongemearkt nog woarergens votkröppen um 't eand of te wochen.

Mies, wiej veend eur onder ne kriesselbeazenstroek.

“Borne heeft iets groots verricht”

H.J. Ellenbroek / Henk Kraaijenbrink

De rijshoutactie in de barre winter van februari 1953.

De titel is een citaat uit het verslag die gemeenteambtenaar H.J. Ellenbroek gemaakt heeft. De ondertitel geeft de inhoud weer. Ellenbroek, ook wel ‘Kleintje Ellenbroek’ genoemd, was in de jaren '50 bekend in Borne. Zijn kwaliteiten zijn te lezen in het boek *“De Melbuuln van Nazareth, bijnamen in en om Borne”* van Leo Leurink. De kwaliteiten van hem blijken ook uit zijn prachtig geschreven verslag *“Watersnood Februari 1953”*. Hij was dan ook correspondent van het dagblad ‘De Twentsche Courant’¹⁾. Hieronder een aanvulling op basis van het ‘Rijshout archief’ van de gemeente. Daarna het verslag dat Ellenbroek na de rijshoutactie gemaakt heeft en het lezen waard is. Uit alles blijkt de euforische stemming die er tijdens en na de actie heerste. Tot slot ter afronding een stukje ‘Na de actie’.

Hectische dagen.

In een handgeschreven notitie van een gemeenteambtenaar lees ik:

“4 Februari 1953, Wilmlink, Workerlanden 5, Bornerbroek²⁾ deelt om 11 uur mede dat hij over de radio gehoord heeft, dat er rijshout nodig is. Hij kan dat leveren.”³⁾

Zo kwam de gemeente te weten wat in Ouddorp op Goeree-Overflakkee nodig was. De ambtenaar zal contact opgenomen hebben met burgemeester H.B.A. Kaufmann. Deze nam direct de regie en moet contact hebben gehad met zijn collega in Weerselo.

Er wordt vanuit Borne om 12.15 uur contact opgenomen met de Heidemij⁴⁾ in Enschede, waar technische kennis voor houtkap van rijshout aanwezig is. Een opzichter van de Heidemij komt die middag nog naar Borne om het aangeboden rijshout in Bornerbroek en Saasveld (voormalige gemeente Weerselo) te keuren.

Omdat er op 4 februari 's middags en in de nacht van 4 op 5 februari al gekapt wordt op beide locaties is er inmiddels ook verlichting aangelegd. Men werkt al op 4 februari door tot 5 uur v.m., alsook op 5 februari. In Saasveld wordt in de bossen bij de kerk gekapt in Bornerbroek bij het parochiehuis.

Om 18 uur op 4 februari wordt aan Ouddorp, in staccatostijl, het volgende bericht doorgegeven: *“Waarnemend burgemeester van Ouddorp. Uw oproep ontvangen. Vanavond worden 1000 bossen (rijshout) verzonden, komen om 5 uur in Rotterdam. Indien mogelijk direct per schip verzonden. Morgenvroeg volgt meer. Wilt u mij opgeven hoeveel u nodig hebt?”* Was getekend: *“Burgemeester Borne”*

Tegen 19 uur volgt bericht uit Ouddorp via radio IJmuiden. Er is nodig: *“Tweemaal 100.000 bos rijshout; 500 bos wiepband; 3000 bos gewone staakpalen en 3000 tuinlatten”*.

Op 4 februari 's avonds vertrekken een paar auto's met rijshout naar Rotterdam. Om te zorgen dat de eerste zending per vrachtwagen veilig in Rotterdam aan zal komen worden naam en E-nummer⁵⁾ van de

vrachtauto's genoteerd.

Om 9 uur v.m. op 5 februari volgt nader contact met Ouddorp. De notitie laat verder nog zien dat er dan al 55 mensen in Bornerbroek werken en 20 in Saasveld. In de loop van 5 februari melden zich nog 75 vrijwilligers. Ook worden raadsleden uit de kerkdorpen ingezet om nieuwe vrijwilligers te werven in Zenderen en Hertme. In het archief is ook een bericht aanwezig dat aangeeft dat in de gemeente Weerselo vrijwilligers worden geworven.

Al op 6 februari komt bericht uit Ouddorp dat de eerste zending rijshout daar is aangekomen. Vanaf 7 februari wordt het rijshout per schip vanaf Delden vervoerd.

Uit de handgeschreven ambtelijke notitie, die helaas niet voorzien is van een naam, wordt nog duidelijk dat in die hectische twee dagen ook nog gezorgd is voor eten, brood met spek en erwtensoep en drinken voor de hakkers en andere vrijwilligers.

Uit een tweede ambtelijke notitie, met een ander handschrift, blijkt wat gekapt kan en gebonden aangeleverd moet worden. De notitie geeft een uitvoerige beschrijving van wat er nodig is. Een interessant detail is nog dat er Hollandse; Brabantse; Friese en Gelderse bossen rijshout bestaan⁶⁾. Borne en Weerselo wordt gevraagd om het in Gelderse bossen aan te leveren. Alles na te lezen in normblad N 747 en N 748. Als rijshout is geschikt: *“gebleesde stevige wilgen; eiken; elzen; berken; esschen; esdoorn; hazelaar takken en naaldhout stammen.”*

De gehele actie duurde van 4 tot en met 18 februari 1953 met als hoogtepunt zaterdag 7 februari. Er is dan een toevloed van leerlingen van de HTexS en/of HTS⁷⁾ uit Enschede, maar ook uit vele Twentse plaat-sen. Op beide locaties werken dan gezamenlijk dik 1000⁸⁾ man. Met spoed moet naar meer locaties worden gezocht om hout te kappen. W. Wilmlink (Workel) uit Bornerbroek heeft elders nog 2,5 ha die gekapt kan worden. Uiteindelijk wordt in Bornerbroek nog doorgewerkt t/m 18 februari. De zondagsrust is nog heilig en op zondag 8 februari wordt dus niet

gewerkt.

Borne en Weerselo trekken gezamenlijk op.

De rijshoutactie was een gezamenlijk initiatief van de gemeenten Borne en Weerselo. Daarbij had Borne, als grootste gemeente, de regie. De samenwerking met Weerselo blijkt uit oproep van gemeenteburgemeester G.H. Hesselink Jr. aan de inwoners van zijn gemeente van 5 februari, die begint met: *"Aan alle ongehuwde boerenzonen en knechten"*. Gehuwden niet welkom? Vanuit Borne gaat op 5 februari een bericht naar de gemeenten Stad Delden; Haaksbergen; Denekamp; Tubbergen en Losser, waarin wordt gevraagd mee te doen met de actie. Weerselo ontbreekt, die deed al mee. Merkwaardig genoeg ontbreekt gemeente Ambt Delden ook, vergeten in de hectiek?

De Bornse oproep was in ieder geval in Denekamp overgekomen en geëffectueerd. Dit blijkt uit klachtbrief van de burgemeester van (voormalige) gemeente Denekamp van 16 februari: *"Hierbij deel ik u mede, dat op Zaterdag j.l. twee trailers met rijshout zijn afgeleverd aan de haven te Delden. Dit hout was afkomstig van het 'landgoed Singraven', eigenaar Mr. W.F.J. Laan alhier. Bij de aflevering was niemand aanwezig, die belast was met de leiding, zodat de geleidebrief niet kon worden afgegeven."*

Dat Weerselo formeel deelnemer was blijkt mede uit de rapportage van Hesselink, na afloop van de actie, aan zijn eigen burgemeester Scholten. Borne krijgt een kopie.

Op een verzoek van de burgemeester van Borne aan de beheerder van het Twente-Rijnkanaal⁹⁾ om aan om schippers met rijshout voor Ouddorp voorrang te verlenen met het schutten werd bot gevangen. Misschien was het ook niet nodig.

Uit de diverse overzichten en nota's blijkt dat er uit de volgende plaatsen een of meerdere vrachtwagens en trailers werden gecharterd: Almelo; Borne; Delden; Hengelo; Holten; Enschede; Ommen, Ootmarsum; Rijssen en Wierden. Niet alle vervoerders brengen hun kosten in rekening bij de gemeente. Zo blijkt later bij het opsturen van de nota's aan de rijksoverheid.

Op 16 januari 1954 ontvangt Kaufmann een gespecificeerde rekening van de Heidemij. Over 12 werkzame dagen kan afgeleid worden dat de Heidemij per dag op beide locaties gemiddeld ruim 23 uur gewerkt heeft. Er was de altijd een deskundige aanwezig om te werken en de nodige vragen van amateurs te beantwoorden. Er moet dus de gehele periode dag en nacht gewerkt zijn. Er moet nog vermeld worden dat de toenmalige 'Foto HAVO' de gehele actie op film¹⁰⁾ heeft vastgelegd.

Geconcludeerd kan worden dat er op geen enkele wijze sprake was van bureaucratie. Waarom niet? Er was een ramp, protocollen voor deze ramp waren er niet en konden de actie ook niet hinderlijk

belemmeren.

Hieronder het integrale verslag van gemeente ambtenaar Ellenbroek. Voor de leesbaarheid heb ik het verslag onderverdeeld in paragrafen voorzien van haakjes. De spelling van de jaren '50 is aangehouden. Daarna volgt nog een stukje 'Na de actie'.

Watersnood Februari 1953

Overzicht Bornse rijshout hulpactie van Woensdag 4 Februari 1953 tot en met Woensdag 18 Februari.

Inleiding

Nu de stilte is teruggekeerd in de bossen te Saasveld en Bornebroek, waar in 14 dagen lang een bedrijvigheid heeft geheerst als nimmer tevoren en wij een overzicht gaan maken van de werkzaamheden, die in deze bewogen weken hebben plaatsgevonden, dan is alles weer zo geheel anders als de eerste dagen van de voor ons land zo rampzalige Februari-week.

Het leven herneemt zijn gewone gang, niet alleen hier, waar we voor de gruwel van de overstromingen gevrijwaard zijn gebleven, doch ook weer in de geteisterde gebieden. De mens vergeet en vergeet snel. Daarom is het goed nog eens even te herinneren van wat wij in de afgelopen weken mochten doen voor de geteisterde gebieden, want zonder overdrijving kan gezegd worden, dat Borne iets groots heeft verricht.

Wat het kappen en verzenden van rijshout voor herstel en verbetering van bedreigde dijken, het meest opviel was wel de grote spontaniteit, die de gehele bevolking aan de dag heeft gelegd.

Het is een bekend feit, dat in Borne de tegenstellingen groot zijn en weinig is er voor nodig om in deze gemeente een rel¹¹⁾ te veroorzaken, doch in deze dagen, nu landgenoten in nood verkeren, wist Borne wat haar plicht was en Borne heeft haar plicht gedaan en zelfs meer dan dat. Het was dan ook zoals burgemeester Kaufmann in één van zijn 'inspiratie-speeches' zeide: *"De grote nood, waarin ons vaderland verkeert heeft de mensen dichter bij elkaar gebracht en deze ramp heeft naast ontzagelijke ellende, die hierdoor over land en volk werd gebracht, nog weer eens overduidelijk getoond, hoe eensgezind en groot het Nederlandse volk is ten tijde van gevaar en nood. In deze dagen verdwijnen alle geschillen en alle verschillen"*.

Zo was het elders, zo was het ook in Borne. Want nauwelijks had Woensdagmiddag -als eerste in den lande- de oproep om vrijwilligers gericht of deze kwamen. Ze kwamen in grote getale en ze bleven komen de volgende dagen. Armen en rijken, jonge krachtige mannen, doch ook ouden en gebrekkigen, die normaal tot geen werk meer in staat zijn, toch

hun steentje bijdroegen tot lenigen der nood. Vooral in de eerste dagen zijn er voortreffelijke prestaties geleverd, hebben velen een uithoudingsvermogen aan de dag gelegd, dat alle lof verdient. De omstandigheden, waaronder gewerkt moest worden, waren zeer slecht. Het was bitter koud en dikwijls moest er gewerkt worden in stromende regen of felle striemende sneeuwbuien. Doch dit alles kon niet verhinderen, dat de mannen op hun post bleven, ze dachten niet aan dit ongerief en telden hun verkleumde en vermoeide ledematen niet, want ze wisten, dat daar in de overstroomde gebieden de mensen veel ergere ontberingen moesten doorstaan, ze wisten dat daar met spanning uitgezien werd naar het rijshout, rijshout waaraan tot dusver door geen enkele Twent aandacht werd geschonken, doch dat nu nodig was om nog meer ellende, nog meer verlies aan mensenlevens te voorkomen.

De houthakkers en vervoerders

We zouden tal van prachtige staaltjes van opofferingsgezindheid kunnen geven, doch wij volstaan met enkele.

Zo van die Bornse spoorwegaarbeider, die Woensdagavond, na zijn werk, zich naar Bornerbroek repte om te werken, die eerste nacht tot des morgens 5 uur gezwogen heeft, de andere dag de Spoorwegen weer diende, doch des avonds weer present was en deze tweede nacht weer werkte. Deze man was de derde avond weer aanwezig en ook Zaterdag ontbrak hij niet op het appèl.

Wij denken aan die vele werknemers van Spanjaard, die hetzelfde gedaan hebben, die overdag tussen de weefgetouwen nauwelijks hun ogen konden openhouden, doch die elke avond, middag of ochtend trouw terug kwamen. We denken aan de velen, die loyaal aan een of meer snipperdagen opofferden om mee te kunnen helpen.

Wij memoreren hier de bijdrage, die de leerlingen van de Hogere Textielschool uit Enschede hebben geleverd. Als een der eersten kwamen zij hun

diensten aanbieden en zij hebben zeer goed werk geleverd. Onder deze leerlingen waren talrijke Ambonezen¹²⁾. Ook zij bleven niet achter. Voor hen was het werk in de bossen in dit jaargetijde een ware foltering, doch zij kwamen, bleven en kwamen weer terug. Wij hebben Ambonezen gezien, die, als zij een uur gewerkt hadden, meer op ijspegels leken dan op mensen. Er waren er, die met graagte een tiental gloeiend hete kopjes koffie opdrongen om weer een beetje op temperatuur te komen, doch ze bleven hun werk doen en geen klacht werd gehoord.

We vermelden het werk van de chauffeurs van gemeente- en brandweerauto's en particuliere vrachtauto's. Ook deze mannen hebben dagen en nachten achter het stuur gezeten om arbeiders en materiaal te vervoeren. Lofwaardige prestaties, die nog overtroffen werden door de bestuurders der trailers, die het twijghout naar Rotterdam hebben vervoerd en die vanaf Woensdagavond tot en met Zaterdagavond vrijwel onafgebroken gereden hebben.

Ook de gemeentewerklieden en de mannen van de gemeentelijke handwerkregeling hebben voortreffelijk gewerkt en velen onder hen hebben de eerste dagen nauwelijks een bed gezien. Zij waren het, die de actie van begin tot het eind hebben meegemaakt, die elke dag opnieuw weer in koude, regen en sneeuw stonden, doch zij bleven paraat tot het laatste toe.

Zo hebben we in deze weken in Saasveld en Bornerbroek vogels van diverse pluimage gezien. We zagen boerenjongens, grondwerkers, doch ook metaalbewerkers, timmerlieden, schilders, kantoor personeel, onderwijzers, rijks- en gemeenteambtenaren, jongens, kortom van alle beroepen, rangen of standen vertegenwoordigd tot spaarzame middenstanders toe.

Deze grote gemeenschap heeft bergen verzet en er is productief gewerkt. Zeker ook hier zijn fouten gemaakt, dit kon niet anders en niet steeds is er 100% deskundig gewerkt. Dit was ten enenmale niet te voorkomen. Van de duizenden, die in de bossen gewerkt hebben, was slechts een zeer klein percentage bekwaam voor dit soort werk. Het kon dan ook niet anders of er moesten fouten gemaakt worden, doch met zekerheid kan gezegd worden, dat de fouten zo minimaal mogelijk gehouden zijn.

Leiding en organisatie

Ondanks het feit, dat deze actie niet zorgvuldig kon worden voorbereid, heeft het Gemeentebestuur voor een organisatie gezorgd, die zeer goed functioneerde. Zowel in Saasveld als in Bornerbroek was steeds een aantal leidinggevende personen aanwezig. In Saasveld hebben wethouder Brink, de gemeenteopzichter van de Sprang, terzijde gestaan door bekwaam personeel der Nederlandse Heide- maatschappij gezorgd, dat er een productie rijshout

kwam, die buitengewoon hoog en van uitstekende kwaliteit was. In Bornerbroek waren wethouder Bos, de gemeentearchitect van Hal, die met behulp van gemeentewerklieden voor een perfecte organisatie hebben zorg gedragen en hoewel het hout in Bornerbroek niet van die mooie kwaliteit was als in Saasveld, toch is er in Bornerbroek zeer veel en geschikt hout gekapt.

Van zeer veel belang is de aanwezigheid van burgemeester Kaufmann geweest. Op gezette tijden bezocht hij de diverse werkobjecten en naast zijn kundig en gedegen inzicht in het werk, werden zijn bezoeken door de mensen zeer op hoge prijs gesteld.

Overigens was eenieder vol lof voor de wijze waarop het Bornse gemeentebestuur voor haar mensen gezorgd heeft. De maaltijden, die de mensen verstrekt werden, waren zeer goed en op hoge prijs werd gesteld, dat tijdens het werk nog eens een kopje koffie werd geschonken. Vooral bij koude dagen heeft zo'n simpel kopje koffie wonderen gedaan en bracht het de koude en vermoeide mannen weer nieuwe geestdrift en energie.

Elke arbeider ontving bovendien iedere dag een pakje sigaretten en dat dit in dankbaarheid werd aanvaard behoeft geen betoog.

Het is in de regel zo, dat de mensen graag en gauw kritiek hebben op het doen en laten van de Overheid, doch het moet gezegd worden, dat deze zelfde mensen nu vol lof waren voor de wijze, waarop de Bornse Overheid voor hen gezorgd heeft en dit werd niet onder stoelen of banken gestoken. De unanieme mening omtrent de verzorging was: "Het was af".

De ondersteuning

Zoals gezegd is door de loyaliteit der bevolking en een goede organisatie het mogelijk geworden, dat de landbouwers in Saasveld en Bornerbroek een groot aandeel hebben geleverd door mankrachten, paarden en materieel ter beschikking te stellen om het rijshout vanuit de bossen naar diverse laadplaatsen te vervoeren. In Saasveld was de heer

Hesselink, die namens het gemeentebestuur van Weerselo, hier zorg droeg, dat steeds een voldoende aantal paarden en wagens gereed stonden.

In Bornerbroek was het de heer Jannink, die nimmer tevergeefs een beroep deed op de landbouwers. In Bornerbroek heeft ook de tractor van de A.B.T.B. en de tractor van de heer Brummelhuis menige vracht hout uit de bossen gesleept. Werden de eerste dagen de vrachten rijshout per trailer naar Rotterdam vervoerd, vanaf Zaterdag 7 Februari 1953 werd het rijshout per schip naar Ouddorp vervoerd en wel vanuit de haven te Delden.

Doordat burgemeester Kaufmann erin geslaagd was schepen voor dit vervoer te charteren, kon het lange en dure vervoer per trailer vanaf deze datum achterwege blijven.

We hebben getracht met bovenstaande in grote trekken te schetsen hoe Borne gewerkt heeft om rijshout te verkrijgen voor de overstroomde gebieden en in het bijzonder voor de gemeente Ouddorp.

Hierbij mag niet onvermeld blijven het werk dat mevrouw Kaufmann bij deze actie heeft verricht. Zij was de centrale figuur bij het vervoer van het rijshout. In deze weken was het uiterst moeilijk om de benodigde trailers te verkrijgen. Zeer veel moeite moest zij zich getroosten en de vele en dikwerf vergeefse telefoongesprekken zijn ontelbaar, doch mevrouw Kaufmann is er steeds in geslaagd om tijdig de trailers te charteren en zowel in Bornerbroek als Saasveld ondervond het werk nimmer stagnatie door gebrek aan trailers.

Incidenten

Bij de actie "rijshout" hebben zich vrijwel geen excessen voorgedaan en een wanklank werd niet gehoord. Zeker ook bij deze actie kwamen mensen opdagen uit zucht naar sensatie. Er waren er die langer achter de kachel dan in de bossen vertoefden, ook kwamen er mensen uitsluitend om een kostenloze koffiemaaltijd of een gratis pakje sigaretten en nadat ze dit bemachtigd hadden huiswaarts togen, doch het waren er gelukkig maar enkelen.

Ook zijn we van grote ongevallen verschoond gebleven en dit is wel een gelukkige omstandigheid, want de kans op ongevallen bij dit werk, waar elkeen bijl of hakmes hanteerde, was zeker niet denkbeeldig. Voor zover bekend hebben zich slechts twee ongevallen voorgedaan. Een zekere B. de Boer wonende Burg. van Dijkstraat, had het ongeluk zich met het hakmes in de duim te slaan, waardoor hij een diepe vleeswond opliep. Een zekere A. Beekman werd getroffen door een vallende buis en werd hierdoor aan zijn gezicht bloedend verwond. Beiden werden door de wijkzuster in Bornerbroek verbonden en nadelige gevolgen hebben geen van

beiden ondervonden. Wel hebben de verband-trommels op het werk uitstekende verdiensten bewezen en vooral het jodiumflesje werd nogal eens aangesproken voor een schaafwond e.d.. Velen hadden ook een verbandje nodig voor een pijnlijke klem- of bloedblaar, omdat hun handen niet tegen dit harde en ongewone werk bestemd waren.

De enige ernstige gebeurtenis vond in Bornerbroek plaats, waar van een zekere Lohuis aldaar, een sportfiets werd gestolen. De andere dag kwam het rijwiel weer terecht. De fiets was gestolen door een zwijntjesjager, die zich eerst in Goor een rijwiel had toegeëigend en in Bornerbroek de gestolen fiets 'ruilde' voor de zo goed als nieuwe sportfiets. In Hengelo werd de man gearresteerd en in verzekerde bewaring gesteld. Lohuis kon dezelfde dag (Zaterdag 7 Februari) zijn rijwiel weer ophalen.

In bovenstaand overzicht hebben wij personen of groepen personen genoemd, die zich bij de actie zeer verdienstelijk hebben gemaakt. Bij een grootscheepse actie als deze kan het iet anders of er werden namen vergeten en hiervoor roepen wij bij voorbaat clementie in.

Hulp en ravitaillering

Zo denken wij hier b.v. aan de burgemeester van Weerselo voor diens medewerking verleend bij de actie in Saasveld. We vermelden nog de medewerking van het bestuur van de A.B.T.B. in Bornerbroek, de dames van 'Het Witte Huis'¹³⁾ in Borne, die vele uren bezig zijn geweest met het bereiden der warme maaltijden. Naast daadwerkelijke hulp hebben middenstanders anderzijds hun sympathie voor deze actie betoond. Zo o.m. de firma Deterd, die de door haar geleverde levensmiddelen ter beschikking heeft gesteld, de firma Wegter, die de huur voor borden. Lepels e.d. niet in rekening wenst te brengen en de firma van Wezel, die voor geleverde goederen 10% korting heeft verleend. Wanneer wij het resultaat van de actie 'rijshout' in één zin willen samenvatten, dan mogen en kunnen wij verklaren "De actie is een groot succes geworden, waarop Borne met voldoening kan terugzien".

Borne, 21 Februari 1953

De ambtenaar, H.J. Ellenbroek

Na de actie.

De Hoofdingenieur-directeur van Rijkswaterstaat directie Zuid-Holland, waaronder Goeree-Overflakkee valt, schrijft in haar dankbrief aan het gemeentebestuur op 16 maart 1953 tot slot: *"Uw onmiddellijke hulp heeft dus wel zeer veel uitwerking gehad en ik wil daarom ook gaarne Uw Gemeentebestuur, de inwoners van Borne en alle anderen, die aan het maken en verzenden van het rijshout hebben meegewerkt danken voor deze zeer te waardenen hulp".*

Op 1 april 1953 ontvangt burgemeester Kaufmann een advies van Staatsbosbeheer inzake de herbebossing van de percelen die Wilmink uit Bornerbroek ter beschikking heeft gesteld. Een soortgelijk bericht zal naar gemeente Weerselo zijn gegaan. Of ze herbebost zijn? De vergroting van het boerenbedrijf was al aan de gang. Wie weet werd het na de 'ontstopping' wel landbouwgrond.

Ik vond ook nog een brief van Borne aan Ouddorp, gedateerd op 18 april 1953, waaruit blijkt dat een schipper een slaatje uit de ramp wil slaan. Voor het vervoer van rijshout dient hij eerst een rekening in bij gemeente Ouddorp en later nog een in Borne. Bij elke ramp blijkt zoiets wel te gebeuren. Contact tussen de gemeenten brengt de poging tot oplichting aan het licht.

Afsluitend stuurt burgemeester Kaufmann een brief aan collega Kleinenberg van Ouddorp.

Kaufmann: *"Uw oproep heeft een actie ontketend, die aanvankelijk niet heb kunnen voorzien"* en verderop: *"Met buitengewone spontaniteit en doorzettingsvermogen is gewerkt. Het weer was over het algemeen slecht (koud en sneeuwjachten)"* Kaufmann beschrijft ook het resultaat.

27982 bossen rijshout; 269 bossen latten en 2667 bossen palen.

De 5 stroomgaten op Goeree-Overflakkee zijn, met behulp van het rijshout uit Borne en Weerselo gedicht op respectievelijk : 11; 13; 27 en 30 februari

'53. Het laatste gat werd op 9 maart gedicht.

Bezoeken

Op 22 en 23 september 1954 brengt een aantal notabelen onder aanvoering van burgemeester Kaufmann een bezoek aan Ouddorp op uitnodiging van dat gemeentebestuur, met een bezoek aan de gerepareerde sluitgaten.

In 1955 op 11 en 12 juli volgt een tegenbezoek, waarbij ook Mr. J. Scholten van Weerselo in Borne wordt uitgenodigd. Dat de van 'rijshout' ontdane stobben weer ontloken zijn doet burgemeester van Ouddorp het volgende

uitspreken: "Bij de ontluisterde bossen en de boomstronken ziet u thans het nieuwe leven opkomen. Guido Gezelle¹⁴⁾ verwoordde het zo: "Uit alle wonden bloeit het geluk", dat is uw taak geweest".

En dan "Dat is me een taak geweest. Wij hebben een nederlaag geleden tegenover de zee, maar met

ongekende geestdrift zijn allen in Ouddorp aan het werk gegaan. Uw hulp heeft ons sterk gemaakt. Alleen in de strijd is men zwak, met zijn allen overwint men die. De mens kan staande blijven als men zich gesterkt weet door zijn medemens."

De rijshoutactie in het nieuws bij Ouddorp.

'Eilanden Nieuws' van 2 mei 1953 rapporteert ook over de Bornse en Weerselose actie. Het staat in een langer artikel 'Herstel van dijken rondom Ouddorp' over meer aspecten van het dichten van de 5 gaten bij Ouddorp en Middelharnis. Voor Borne is alleen interessant wat over de rijshout actie geschreven wordt. Hieronder dat deel van het artikel. Er wordt geen auteur vermeld. Hieronder in cursief het betreffende deel waarin ook Weerselo van een textielfabriek wordt voorzien.

Rijshout uit Borne en Weerselo kreeg men gratis.

Burgemeester Kleijnenberg uit Ouddorp vertelde ons, dat aan zijn oproep om rijshout door de mobilifoons, direct gehoor was gegeven. De gemeenten Borne en Weerselo spanden zich er voor (in) om Ouddorp van dit materiaal te voorzien. In deze plaatsen staan textielfabrieken, waarvan de arbeiders zich vrijwillig beschikbaar stelden om hout te hakken. Staatsbosbeheer en de Heide Mij had (den) de leiding. Daar de fabrieken moesten doordraaien werd een ploegenstelsel ingesteld, waardoor honderden arbeiders vrij kwamen die zich aan dit ongewone werk spontaan gaven, om daarmee daadwerkelijk hulp te bieden aan de dichting van onze stukgeslagen dijken. Onder deze vrijwilligers waren 50 Ambonezen wier gezicht en handen open sprong(en) van de felle Februari koude, van vorst en sneeuw, maar de mannen zetten door. Er was nood, er moest geholpen worden! Is het niet om van zoveel spontane hulp

klein te worden?

Er was een boer die vrijwillig 13 ha hout af liet hakken, een man van wie in 1940 diens boerderij afbrandde en in 1944 nog eens. Dat was een man, die wist wat hulp betekende!

Er zijn buitengewoon veel offers gebracht en burgemeester Kleijnenberg was dan ook vol lof over dit werk. Beide gemeenten hadden dit hout geschonken en bovendien zelf de vracht betaald! In totaal aangevoerd 27982 bossen rijshout; 269 bossen latten; 1667 bossen palen. Het werd door 62 trailers vervoerd en in 10 schepen verladen.

Op 7 Febr. werkten in Saasveld 600 en in Bornebroek 400 vrijwilligers voor Ouddorp!

Geen wonder dat burgemeester Kleijnenberg naar deze plaatsen geweest is om die harde werkers en beide gemeentebesturen hartelijke te danken. Hij heeft ze uitgenodigd, om later te Ouddorp eens een kijkje te komen nemen!

Tot zover het verslag van van 2 mei 1953.

Duidelijk uit het verslag is dat Weerselo (Saasveld) een even grote rol als Borne (Bornebroek) speelde. Iets dat in de Bornse berichtgeving, tot nu toe, onderbelicht werd.

Verder blijkt uit het bericht uit 'Eilanden Nieuws' dat gemeente Ouddorp door de gemeente Den Haag geadopteerd werd. Ook dat het eerste sluitgat, na de ramp, in Ouddorp plaatsvond. Dit dankzij de snelle hulp uit Borne en Weerselo.

Niet onlogisch is het dat het boer Wilmink van Workerlanden 5 geweest is wiens boerderij in de jaren '40 tweemaal is afgebrand die de gemeente getipt heeft.

Zeer wel denkbaar is het dat de 13 ha nooit meer helemaal bebost zijn. De schaalvergroting van het boerenbedrijf was in de jaren '50 al in gang gezet. Als je de stobben nog verwijderde had je er mooi stuk landbouwgrond er bij. Werk met werk maken heette dat.

De banden met Ouddorp bleven nog een poos bestaan. Ik kreeg nog een bericht uit het 'Eilanden Nieuws' gedateerd 27 september 1966 waarin gewag gemaakt wordt van een bezoek van de Ouddorpse brandweer aan Borne. Borne ligt dan in Gelderland volgens die krant. Heeft dat te maken met het 'Gelderse' rijshout dat in 1953 geleverd werd? Burgermeester Kleijnenberg, dan gepensioneerd, en zijn vrouw maken ook de reis mee. In de raadszaal van de gemeente komt een mooie krab, een zogenaamde Noorman, te hangen die een week eerder aan Borne is aangeboden en uit Ouddorpse wateren stamt.

De reis was het afscheidscadeau aan de oud-commandant van de Ouddorpse brandweer die het doel van het jaarlijkse uitje mocht bepalen. Indertijd had hij Borne als raadslid bezocht. 'Ook werd een bezoek gebracht aan de 'Spanjaard' fabriek en werd ook het kasteel van Borne bezichtigd dat uit 1300 stamt.' Hier zal Twickel bedoeld zijn. Zou de krab nog in de raadszaal hangen?

Noten:

¹⁾De 'Twentsche Courant' is samengegaan met het 'Hengelo's dagblad' in dagblad 'Tubantia'.

²⁾Bornerbroek behoorde tot begin 21ste eeuw tot gemeente Borne, nu tot gemeente Almelo.

³⁾Het lijkt er dus op dat niet burgemeester Kaufmann zelf het bericht heeft opgevangen, wat elders wordt gesuggereerd. Wel heeft hij direct actie ondernomen, contact opgenomen met zijn collega Mr. Scholten uit Weerselo en zijn ambtenaren aan het werk gezet.

⁴⁾De Heidemij werd in 1888 opgericht als vereniging voor notabele particulieren om advies te geven bij het ontginnen van woeste gronden. Later deed zij ook de uitvoering. Momenteel is zij opgenomen in het bedrijf Arcadis.

⁵⁾In dat jaar werden de auto's van een provinciaalnummer voorzien. In Overijssel was dat de E.

⁶⁾Of wordt er over de herkomst gesproken. In dat geval is in Zuid-Holland niet bekend dat Borne in Overijssel ligt

⁷⁾Afkorting voor de toenmalige Hogere Textielschool en de Hogere Technische School uit Enschede.

⁸⁾In het artikel van Stevine Groenen (Boorn & Boerschop april 2018) en op de website van 'Borne Boeit' d.d 01-02-2022 is sprake van duizenden. Dit staat ook in een bericht van burgemeester Kaufmann aan zijn collega in Ouddorp. Op basis van de gegevens is dit niet af te leiden. Er was een harde kern van werkers die nagenoeg iedere dag/nacht aanwezig was. Ze kregen vrij of maakten hun snipperdagen op. Alleen op zaterdag 7 februari worden in Bornerbroek 400 werkers geteld waaronder veel studenten uit Enschede (verslag uit Bornerbroek). In Saasveld, waar alles zeer nauwkeurig werd bijgehouden door de Weerselose ambtenaar Hesselink, werkten 550 mensen. Niet duidelijk is of ook de boeren die het rijshout naar de verzamelplaats brachten en de chauffeurs die het van daar

naar Delden vervoerden of de stapelaars die het schip in Delden vulden, zijn meegeteld. Door die onduidelijkheden mag aangenomen worden dat de 1000 werd overschreden. Het bericht duizenden zou kunnen slaan op het aantal gewerkte uren.

⁹⁾Oorspronkelijk was de bedoeling het kanaal vanaf de Rijn door de Achterhoek naar Twente te leiden. In de crisisjaren besloot men i.v.m. bezuinigingen het kanaal vanaf Almen bij Eefde aan te sluiten op de IJssel. Nu heten het dan ook Twentekanaal. In de jaren vijftig was de benaming van het oorspronkelijke kanaal nog in zwang. In 1950 werd de Rijn gekanaliseerd. De stuw te Driel bij Arnhem zorgde ervoor dat de IJssel meer water kreeg zodat de bevaarbaarheid van de IJssel verbeterd werd en daarmee ook de ingang van het Twentekanaal bij Eefde.

¹⁰⁾Zie hiervoor Robs Archief op www.robsarchief.nl en info@robsarchief

¹¹⁾Niets nieuws onder de zon, ook nu zijn er nog rellen.

¹²⁾De Ambonezen waren naar Nederland overgebrachte oud-KNIL-militairen en hun familie. Deze zullen uit Wierden (Hoge Hexel) gekomen zijn en waren gehuisvest in het kamp 'Vossenbosch' sinds 1951. In WO II zaten er Duitsers. Het lijkt mij onlogisch dat deze Ambonezen studenten van de Hogere Textiel School waren.

¹³⁾'Het Witte Huis' was indertijd een volkshogeschool van Rooms-Katholieke signatuur. De directeur was de heer J.G. Buijvoets, de latere burgemeester van de voormalige gemeente Ambt Delden. Voor WO II was het de woning van de directeur van Spanjaard. Momenteel is het in gebruik van Aveleijn, een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking.

¹⁴⁾Guido Gezelle, Vlaams priester en dichter. Geboren in Brugge op 1 mei 1830 en aldaar overleden op 27 november 1899.

AGENDA

Agenda voor de tweede helft van het seizoen 2023:

Vrijdag 8 en zaterdag 9 september Open Monumentendag. (Zie het programma in deze Boorn & Boerschop);

Vrijdag 15 september. Excursie naar Hattem. (In deze Boorn & Boerschop treft u een inlegvel aan waarmee U zich hiervoor kunt aanmelden);

Woensdag 18 oktober Siebe Rössel. Onderwerp: Bouwen in Twente;

Woensdag 22 november Dolf Ruesink. Onderwerp: Feest der Herkenning;

Midden december. Datum en onderwerp van de lezing is nog niet vastgelegd;

Woensdag 10 januari 2024 Niejoarsvissiet met optreden van Everthree.

Alle ledenavonden worden gehouden in de Stefanshof en beginnen om 19.30 uur.

De secretaris,

Bertie Velthuis

Tentoonstelling in het Bussemakerhuis

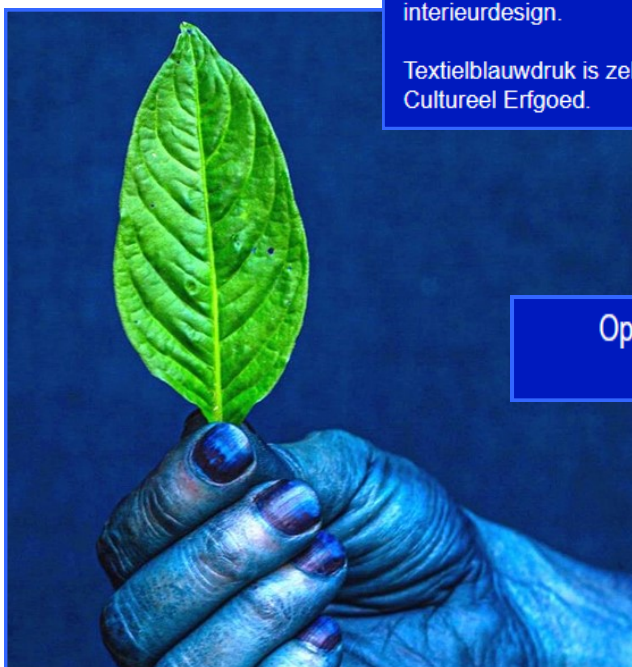
Redactie

20 mei t/m 30 november 2023

De tentoonstelling B.L.A.U.W verteld over het onderzoek naar de geschiedenis, toepassing en mogelijkheden van blauwverven en blauwdruk. Dit is een ambachtelijke en arbeidsintensieve techniek die veel vakmanschap vereist.

Een ambacht dat in Nederland nauwelijks meer wordt beoefend, waardoor deze tentoonstelling de bezoeker de kans biedt om de kunst van natuurlijk verven, textiel en patroonontwerp te ontdekken. Het textielblauwdrukprocédé is niet alleen gebruikt in de mode, maar ook in beeldende kunst en interieurdesign.

Textielblauwdruk is zelfs opgenomen op de UNESCO-lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed.

Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag 11.30 - 16.30 uur
zaterdag en zondag 13.00 - 16.30 uur

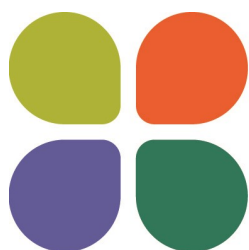
Leden van onze vereniging
hebben gratis toegang tot het
Bussemakerhuis

dewonen
boer

since 1961
in het hart
van twente

meubelen
vloeren
raambekleding

www.deboerwonen.nl

PLUS

Huls van den Nieuwboer

Markante panden en hun bewoners - De oude muziekschool / Huize Maria -

Annette Evertzen / Annie Weusthuis

In onze serie *Markante panden en hun bewoners*, deze keer aandacht voor het fraaie pand aan de Stationsstraat 7.

De bewoners

Sinds 2004 zijn de heer en mevrouw Wes eigenaar van een bijzonder pand aan de Stationsstraat: 'De oude muziekschool', genoemd naar de vorige functie van het gebouw. Het huis is in 1897 gebouwd als burgemeesterswoning voor het echtpaar Von Bönninghausen.

Het is een groot huis met 16 kamers op een perceel van 1500 m². Van binnen is het huis zo opgeknapt dat nieuwe en originele elementen niet van elkaar te onderscheiden zijn: zoveel mogelijk zijn oude materialen hergebruikt. Ook zijn er door het echtpaar Wes

Het huis telt verschillende schouwen met open haarden, in een voorkamer heeft de haard nog de originele tegels en in deze kamer bevindt zich ook nog het originele plafond. De familie Wes denkt dat deze serre misschien de wacht- of spreekkamer van de burgemeester was, want aangrenzend bevindt zich een kleine kamer met een ingebouwde kluis, kenmerkend de werkkamer van de heer Von Bönninghausen. Voor de heer Wes is dit het meest bijzondere aan het huis. De kluis moest ontmanteld worden hetgeen ook is gebeurd.

(meubel)stukken uit binnen- en buitenland gehaald. Zo zijn er schouwen uit Frankrijk maar ook een prachtige grote deur met glas-in-loodramen, afkomstig van een gesloopte boerderij uit de buurt van Huize Almelo. Omdat het pand tot de aankoop door de familie Wes een muziekschool was, waren alle ruiten bedekt met geluidwerende materialen en was er een drumkamer, waar Tessa Boomkamp nog les heeft gehad. De geluidwerende wanden zijn door de familie Wes verwijderd. Ook op zolder werd lesgegeven, via het raam kon je met een touwladder ontsnappen als dat nodig was. Voor de voortuin is het originele ontwerp gebruikt, met ruimte voor een koets om in te draaien.

Het huis is gebouwd rondom de verschillende schoorstenen. Het pand werd zowel met kolen als hout warm gestookt. In delen van de woning zijn de plafonds, die nu nog zo'n drie meter hoog zijn, voorzien van een tussenruimte waarin bekabeling etc. is weggewerkt. Op de benedenverdieping is nog een raam waarin het originele 'wiebelglas' zit. Ook de trap is origineel en in de keuken en de kelder liggen nog de oorspronkelijke vloertegels.

De serre was waarschijnlijk speciaal voor mevrouw van Bönninghausen gebouwd. Zij had last van een huidaandoening en moest daarvoor veel licht hebben.

Door de familie Wes is opzij een veranda aangebouwd en op muur van de grote hal achter het huis hebben ze een mooie muurschildering van een musicerend gezelschap laten aanbrengen. De afbeelding van het gezelschap werd op de wand geprojecteerd, waarna het ingeschilderd kon worden.

Bij het huis hoort een garage die nog in de oorspronkelijke staat verkeert, maar gebruikt wordt door de

buren van Stichting Aveleijn, de bewoners van de voormalige Johannesschool met klooster. Deze bewoners zijn per 1 april jl. vertrokken naar hun nieuwe locatie aan de Oude Almelseweg, waarna het pand waarschijnlijk verbouwd wordt tot appartementen. De familie Wes wil de garage dan graag verkrijgen, zodat de oorspronkelijke situatie weer terugkeert.

De muurschildering

Grafstenen van Von Bönninghausen en zijn eerste vrouw

De geschiedenis

Met aan weerszijden een rijksmonument – het Johannesklooster en het badhuis – en een doorlopend muurtje over de halve straat (van het vroegere badhuis van Spanjaard tot aan de St. Stephanuskerk), is het pand van meneer en mevrouw Wes een ‘vergeten monument’. Ook op de gemeentelijke monumentenlijst komt het gebouw niet voor. De heer Wes vertelt dat dit komt omdat er destijds plannen bestonden de Hofstraat door te trekken en het pand met het oog daarop de sloopstatus kreeg. Geprobeerd wordt om alsnog een monumentenstatus te verkrijgen voor dit huis met zijn rijke geschiedenis.

Van 1885 tot 1925 is Egon J.J.S. von Bönninghausen burgemeester van

De deur naar de hal

De lantaarn

Borne. In 1897 trouwt hij met Anna Mari Vos de Wael en laten ze met haar geld en op haar naam dit huis bouwen onder architectuur van Van der Goot & Kruisweg uit Hengelo. De grond voor het pand wordt aangekocht van schoenmaker en winkelier Mattheus Mulder.

Vanaf 1931 is het huis eigendom van de Congregatie van de Zusters van Liefde van Jezus en Maria, Moeder van Goede Bijstand te Schijndel, ze krijgen het huis voor 1 gulden onder de voorwaarde dat de burgemeester en zijn tweede vrouw Danielle Everarda Hermina Beatrix, barones Mulert tot de Leemkule, met wie hij in 1918 na het overlijden van zijn eerste vrouw een jaar eerder, is getrouwd, door hen tot hun

dood verzorgd worden. Zuster Prudentia, de latere eerste wijkverpleegkundige van Borne, neemt deze rol op zich. Daarna vestigen de nonnen in het pand het eerste bejaardenhuis van Borne: alleen al in de achterkamer slapen zes ouderen. Deze bestemming van het pand was ook de doelstelling van Von Bönninghausen. De bejaarden komen vooral uit Borne. In principe worden in Huize Maria alleen vrouwen verzorgd, de nonnen mogen immers geen mannen verplegen. Twee zusters zijn full-time bezig met het verzorgen van de bewoners. Zij eten in het klooster en gaan daar ook op gezette tijden naar toe voor gebeden maar ze slapen in enkele cellen op de zolder van Huize Maria.

De voordeur met opschrift

Het eten voor de bewoners wordt in het klooster gekookt en gaat via een achterom naar Huize Maria. Veel bewoners verblijven jaren in het gebouw. Zuster Josephine, die vanaf 1954 in het klooster woont en doordeweeks als docente lesgeeft, helpt in de weekeinden een handje mee in Huize Maria. Dat gebeurt overigens ook door veel van de andere plm. 20 zusters in het klooster, die hoofdzakelijk werkzaam zijn in het onderwijs in het dorp. Zuster Josephine herinnert zich levendig de zussen Truus en Hermien Annink, die ook met de verzorging hielpen. En natuurlijk Femia Nieuwenhuis, (Femia van de Zusters), die meer dan 30 jaar in Huize Maria woonde.

In 1958 krijgen de zusters uit handen van de heer Balk de Middenstandsprijs: een televisietoestel met antenne voor de bewoners.¹⁾ Daar profiteren

Femia Nieuwenhuis (tekening Hans Leuwerink)

de zusters ook van, aldus zuster Josephine. 's Avonds trekken de zusters allemaal vanuit het klooster naar Huize Maria om daar gezamenlijk het journaal te kijken. Vijf jaar later is het feest omdat de 'altijd opgewekte' oudste bewoner, mevrouw Dijkstra-Scheltinga, 95 jaar wordt, ze woont dan al 22 jaar in Huize Maria en zal er nog tot haar dood eind maart 1965 blijven wonen.²⁾ De bewoners krijgen geregeld bezoek, ook van bijvoorbeeld Sinterklaas (jarenlang vertolkt door huisarts Talsma), de Pinksterbruidjes, kinderen met hun Palmpasen of de muziekvereniging.

Met de oprichting van 't Dijkhuis wordt het pand in 1972 eigendom van de gemeente Borne, die het in 1987 verkoopt aan de Stichting Algemene Muziekschool. De muziekschool laat achter het huis een grote hal bouwen, die gebruikt

wordt voor uitvoeringen en ook de balletschool van Dorothee Diepenveen vindt er onderdak: een spiegelwand met barre is nog steeds aanwezig.

Herinnering aan de muziekschool

Het huis heeft dus vele functies gehad: burgemeesterswoning, verzorgingshuis, muziekschool en balletschool en de huidige bewoners – die kleiner willen gaan wonen – zouden graag zien dat het huis weer een dergelijke functie krijgt, bijvoorbeeld als verpleeghuis of *bed and breakfast*.

Het is maar gelukkig dat de sloopstatus niet tot uitvoering is gebracht en dit pand behouden bleef voor Borne, want Stationsstraat 7 is een prachtig gebouw in het centrum.

De heer Wes heeft al veel van de geschiedenis van het huis uitgezocht, met medewerking van het gemeentearchief, maar zou graag verhalen willen horen over vroegere bewoners en gebruikers van het huis, liefst met foto's. Een van de zaken waar hij benieuwd naar is, is de vraag hoe het pand in de Tweede Wereldoorlog is gebruikt.

Mocht u een verhaal of foto hebben, neemt u dan contact op met de auteurs van dit artikel via info@heemkundeborne.nl Mogelijk krijgt dit artikel dan een vervolg.

Noten:

¹⁾ *Twentsch dagblad Tubantia*, 23-12-1958.

²⁾ *Twentsch dagblad Tubantia*, 19-12-1963

- De foto's bij het artikel zijn van de heer Wes en van de auteurs

Jachtlust

HOTEL & RESTAURANT

Weerselosestraat 306 | 7626 LJ Hertme | T 074 266 16 65

Plaatjes, onmeunig vól plaatjes!

Hans Nijhof

Gekkenwerk

Dat het boek 'Bijzonder Borne', voor de Plus-supermarkten samengesteld door het schrijverscollectief en de redactie van Boorn en Boerschop, een succes is geworden, behoeft geen betoog. Het verzamelen en ruilen van de plaatjes met de historische afbeeldingen van Borne werd door sommigen ook wel 'gekkenwerk' genoemd. Hele families die 'plaatjesavonden' organiseerden, volleybal- en gymclubjes die na de training papertjes met nummers uitwisselden, vrienden en vriendinnen die speciale appgroepen aanmaakten, enveloppes met plaatjes voor Borne-naren die al jaren in verre landen wonen en niet te vergeten een heuse facebookpagina 'Bijzonder Borne Ruilhoek' met ruim 560 leden.

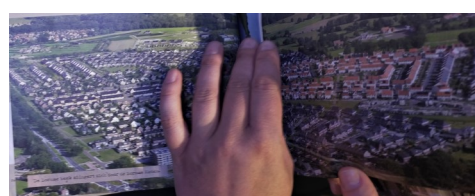
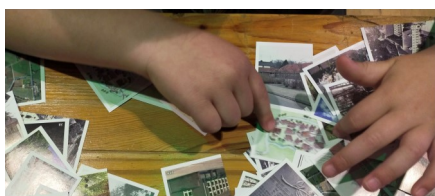
Overall kwam je ze tegen: post-it-papertjes, A4-tjes, blocnotevelletjes, bierviltjes, afgescheurde stukjes krant, ja zelfs toiletpapier met daarop rijen nummers van plaatjes die over waren of nog gezocht moesten worden. Maar op het hoogtepunt van deze actie kwam tegelijkertijd ook al het einde in zicht. Om op de valreep toch nog de ontbrekende afbeeldingen te kunnen bemachtigen, togen massa's verzamelaars op 7 juni naar het Kulturhus om daar het voor hen ontbrekende materiaal op de daarvoor speciaal georganiseerde ruilbeurs op te zoeken. De meesten slaagden erin. Veelzeggend was de opmerking van een met blij maar verhit gezicht wegfietsende dame: "Hè, hè, ik heb ze allemaal. Eindelijk!"

Pianoconcert.....?

Nee,.....plaatjes zoeken!

Voor jong,.....

....en oud!

Lijstje met nummers en het boek erbij ,..... zoeken maar

Of er een systeem in zit?

Gezellige drukte in de foyer van het Kulturhus

Nummer 164?.....HEBBES!

De vraag is of het uiteindelijke doel van de actie dan is bereikt. Het antwoord is volmondig 'ja' als je het aan de initiatiefnemers vraagt. Immers de 'ruilgekte' heeft dat volop bewezen. Ongetwijfeld waren er veel mensen die het vooral ging om de sport van het verzamelen. Daarmee kregen ze terloops een mooi document in huis dat al plakkend langzaam maar zeker een fraai eindresultaat opleverde. Maar voor de schrijvers en de redactie van de Heemkundevereniging telt nog een ander aspect. Wat vinden de verzamelaars en lezers van de inhoud en beantwoordt het boek aan de verwachtingen? Op de vrouw/man af gevraagd en na meningen gepeild te hebben, mogen we vaststellen dat vrijwel iedereen lovend is over de informatieve waarde van het geheel. Een veel gehoorde uitspraak als: 'Nu woon ik al zo lang in Borne, maar heb nooit geweten dat'....., gevolgd door het noemen van een foto of een in het boek beschreven historisch feit, zegt meer dan genoeg. Teksten en foto's hebben er aan bijgedragen dat veel bezitters van het album toch wat meer op de hoogte zijn van de historie van Borne en zijn al of niet markante of sportieve inwoners. Natuurlijk was het mooi meegenomen dat men ook nog, al verzamelend,

plaatjes aantrof waarop men kennissen, familieleden of zichzelf kon terugvinden, zoals de inmiddels ouder geworden dames die ooit eens als pinksterbruidje door Borne trokken.

Maar wat ons het meest ter ore kwam, was de opmerking met betrekking tot de op de kaft afgedrukte foto van het oude station: 'Dat hadn ze nooit mötn ofbrekn!' Daarom, voor al degenen die vinden dat het nooit had mogen worden afgebroken, nog een keer: **het oude station van Borne. Een plaatje!**

AL MEER DAN 160 JAAR
EEN BEGRIIP IN TWENTE

EST. 1858
MORSELT
— MODE —

BORNE: GROTESTRAAT 199-205
OLDENZAAL: BISSCHOPSTRAAT 5-7
WWW.MORSELTMODE.NL

MARS

Architectuur

Mars Architectuur
Korte Wensinksweg 1
7622 LB Borne

Tel. 074 266 17 92
Fax 074 266 53 07

E-mail : info@marsarchitectuur.nl
Web-site: www.marsarchitectuur.nl

A r c h i t e c t u u r t o t i n d e t a i l

Hassink.

VERPAKKINGSDRUKWERK

PASSIE
VOOR
ZICHTBAARHEID

Borne of Nazareth?

Martin Thiehatten

Soms wordt er gezegd: "Borne dat is Nazareth." Waar komt die titel vandaan, is het een geuzennaam of een negatieve benaming? Ik ben er naar op zoek gegaan in oude kranten op de website Delpher en vond een aantal opmerkelijke artikelen.

Waar komt het begrip vandaan

Het begrip Nazareth is afkomstig uit het Nieuwe Testament volgens Johannes : I, vers 44-47.

44 Des anderen daags wilde Jezus heengaan naar Galilea, en vond Filippus, en zeide tot hem: Volg Mij.

45 Filippus nu was van Bethsaida, uit de stad van Andreas en Petrus.

46 Filippus vond Nathanaël en zeide tot hem:

Wij hebben Dien gevonden, van Welken Mozes in de wet geschreven heeft, en de profeten, namelijk Jezus, den zoon van Jozef, van Nazareth.

47 En Nathanaël zeide tot hem: Kan uit Nazareth iets goeds zijn? Filippus zeide van hem: Kom en zie.

Filippus en Nathanaël

Op de website encyclo.nl staat: 'Deze woorden worden gebruikt, als men te kennen wil geven, dat er van enig persoon uit een afgelegen oord of onbeschaafde omgeving afkomstig niet veel te verwachten is.'

Op de website debijbellezer.nl staat: Kan uit Nazareth iets goeds komen? Betekenis: wanneer iemand een bepaalde opvoeding heeft gehad kan daar niets goeds van verwacht worden.

Het gebruik in Nederland

In kranten van 1787 tot 1984 staan artikelen, waar de vergelijking met Nazareth wordt gebruikt om aan te geven, dat het dorp/gemeente arm is of dat er een negatief beeld over bestaat. In een aantal gevallen wordt het begrip gebruikt om zich negatief uit te laten over een politieke partij of religie.

Het duidelijkst wordt de relatie met armoede beschreven in de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant van 14 november 1892, waarin staat: Zoo hoort men nog dikwijls een arm, vergeten plaatsje "een Nazareth", een afgelegen, dor en eenzaam plekje een Pathmos, een grote, zedeloze stad een Babel noemen.

In De Standaard van 16 februari 1893 staat (letterlijk):

Waarlijk men schijnt zich op dit punt in te spannen om allerlei bezwaren te vinden. Zoo heeft men ook bezwaren ingebracht tegen het huismanskiesrecht, dat door velen is aangeprezen, maar wellicht daarom is bestreden, omdat dit denkbild van antirevolutioneren is gekomen, en van hen hoort men even goed zeggen als van de Roomsche-Katholieken: kan uit Nazareth nog iets goeds geboren worden? Nu toch het huismanskiesrecht niet komt, is het de vraag, of men den breeden sprong wensch te maken, waarvoor de Regeering ons stelt. En dan acht Spr. Dat men aan de te stellen kentekenen niet zoo overwegend veel aandacht heeft te schenken als men n.l. overtuigd is, dat aan het volk meer invloed toekomt.

Hier is het gebruik van het begrip Nazareth gebruikt voor een politiek verschil van mening.

Het huismanskiesrecht wilde men bij de herziening van de grondwet in 1917 invoeren en was bedoeld als algemeen stemrecht voor gezinshoofden met uitsluiting van vrouwen. Deze wet is echter niet in de grondwet opgenomen.

Zoo hoort men nog dikwijls een arm, vergeten plaatsje "een Nazareth", een afgelegen, dor en eenzaam plekje een Pathmos, een groote, zedeloze stad een Babel noemen. Komt er uit zulk een plaatsje een groot man voort, dan zweeft menigeen de vraag op de lippen: "Kan er uit Nazareth iets goeds komen?" Bij Pathmos denken we aan het rotsachtige, eenzame eiland van dien naam, waarheen keizer Domitianus — volgens de overlevering — den apostel Johannes verbande.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 14-11-1892

De Bornse situatie

Dat Borne de bijnaam Nazareth heeft staat in de Twentse courant uit 1923.

Dat daar echter veel Bornenaren het niet mee eens waren, blijkt uit de tekst iets lager in hetzelfde artikel.

Sprak men eertijds van het donkere Borne, dan doelde men op de onbeschaafde bewoners. Maar de lezers van de krant begrepen hier, dat met nieuwe straatlantaarns het negatieve beeld wel zou zijn opgelost voor de bewoners uit omliggende plaatsen.

Borne is in alles een eeuw achter wordt er wel eens met nadruk beweerd. Kan van Nazareth wel iets goeds komen, hoort men dan weer zeggen. Enfin, allemaal uitdrukkingen waarvan wij de waarheid gevoeglijk buiten verdere beschouwing kunnen laten; het is nu een keer in de wereld zoo gesteld, dat men over 't algemeen eerder geneigd is een zaak af te breken dan op te bouwen. Als oud-Bornschen echter houden wij het nog met het populaire lied: O dierbaar plekje grond, waar eens mijn wieg op stond, mijn Borneo, en onwillekeurig bij het hooren van bovengenoemde uitdrukkingen kruipt het bloed waar het niet gaan kan. Neen hoor, met een zekere trots beweren wij, dat ondanks alles Borne op velerlei gebied „Semper Crescendo” gaat. Sprak men eertijds althans van het donkere Borne, dit gezegde althans gaat niet meer op. Immers, het laatste half jaar zijn er op verschillende punten van 't dorp prachtige booglampen aangebracht, welke des avonds een zee van licht verspreiden. Was men weleer 's winters wanneer men de Stationsstraat in liep eerst genoodzaakt zijn schoeisel te onderzoeken, of dit wel prima, prima was, wilde men althans geen gevaar loopen met een paar natte voeten den trein in te stappen, thans richten wij onze schreden over een modern mooi aangelegd trottoir en bereiken zodoende op een zindelijke wijze kerk of station.

Twentsche Courant 04-12-1923

Nazareth geldt voor meer plaatsen in Nederland

In Friesland zijn het Bergum, Leeuwarden en Weststellingwerf, in Groningen de kleine dorpjes, Winschoten, in Drenthe Bonnerveen, Frederiksoord, Peize, Smilde, Veenhuizen en Wachtum, in Gelderland Doesburg, Doetinchem, Eerbeek, Halle vanwege de daar bestaande armoede, Lochem, Steenderen en Terborgh, in Noord-Holland de dorpen rond Alkmaar, Hoorn, Naarden en IJmuiden, in Zuid-Holland Hitzert

bij Den Haag en Heemskerk, dat het Nazareth der niet-liberalen wordt genoemd, in Limburg Gennep, Maastricht, Someren en Valkenburg, in Zeeland Veere en een stuk grond bij Grijskerke, waarop niets wil groeien en in Overijssel Borne en Staphorst.

De aanduiding Nazareth wordt vaker gebruikt

Als in 1867 de Nederlandse overheid aankopen doet in het buitenland, vindt men dat de minister doet als of Nederland Nazareth is.

In de Provinciale Drentsche en Asser courant van 11 februari 1871 stond te lezen: 'daar een inwoner uit Drenthe zelden lezen of schrijven kon, werd Drenthe gezien als Nazareth, waaruit niets goeds kon komen.'

In de Oprechte Nederlandsche courant van 25 augustus 1787 wordt Amersfoort genoemd als Nazareth, want daar wonen bandieten, die alleen maar leugenverhalen verkondigen.

In 1873 wordt Nederland door de Duitsers gezien als Nazareth.

In de Nieuwe Haarlemsche courant van 5 juli 1893 staat in een krantenartikel van christenhaters geschreven: 'Er zijn er die zeggen, dat van Nazareth iets goeds niet kan uitgaan; zij erkennen de Kerk niet als de eenige ark van behoud, welke de bruischende wateren der wereldzee trotseert, en zij komen liever om in de golven; - terwijl wij de duif, die den olijftak aanbrengt, met vreugde begroeten en opnemen'.

Op 17 maart bericht Tubantia: 'Een te benadelende persoon behoort toevallig tot een kerkgenootschap, dat het hunne niet is, die in hun ogen verkeerde leringen verspreidt, of een richting voorstaat, die zij veroordelen. Klaar zijn zij: "Kan uit Nazareth iets goeds zijn!" roepen zij uit. De lui van die richting deugen nu eenmaal niet.'

De Nieuwe Veendammer courant van 16-12-1915 meldt:

'Men zegt weleens: Zou uit Nazareth iets goeds kunnen komen? Men bedoelt hier dan mee, dat men meent dat men in meer afgelegen streken niet zo goed ontwikkeld is dan in meer druk begane plaatsen. Dat denkbeeld is echter niet altijd juist.'

Ook landen werden soms Nazareth genoemd

In de krant De Tijd van 19 februari 1864 wordt Oostenrijk het Nazareth van onze tijd genoemd, naar aanleiding van de troonrede van keizer Frans Josef. Wel wordt gemeld, dat Oostenrijk verbazende schreden maakt op de weg van de ware vooruitgang. Dus toch nog een beetje positief.

Tijdens de eerste wereldoorlog komt Duitsland in een heel negatief daglicht te staan. Want op 19 september 1916 wordt door het Amsterdamse blad De Telegraaf geschreven: 'Wat voor goeds kan er uit Nazareth komen? Hoe kan een Duitser ooit iets gepresteerd hebben, dat voor ons de moeite van het beschouwen waard is?'

Na de Russische revolutie in 1917 meldt op 7 februari 1920 De tribune: 'Zo zal 't thans weer gebeuren. De mening: kan uit Nazareth (Rusland) iets goeds komen, altijd opgeworpen door de officiële leugenaars en verdedigers van de heersende en bezittende klasse, in iedere periode van de menselijke geschiedenis, zal beantwoord worden met het bekende gezegd van Jesaja, 'ge zult het zien, maar daarvan niet (profiteren) eten.'

Nazareth was ook een handelsproduct

Op de internationale markt werd suiker verhandeld met de naam Nazareth, zoals is te lezen in de Nieuwe Rotterdamsche courant van 8 maart 1865. Daar staat: **Bahia, 11 Februarij.**

Suiker met levendige vraag, zoodat 3000 kisten koopers vonden. De prijzen varieerden van 1\$1850 à 2\$200 voor Cotinguibas, en 1\$500 à 1\$600 voor Nazareth;

Bahia, 11 Februarij.
Suiker met levendige vraag, zoodat 3000 kisten koopers vonden. De prijzen varieerden van 1\$850 à 2\$030 voor bruine *Santo Amaro*, 2\$150 à 2\$200 voor *Cotinguibas*, en 1\$500 à 1\$600 voor *Nazareth*; witte Suiker is 2\$700 à 2\$800 waard, en de superieure 100 à 200 reis meer; tot den koers van 26¼ d. is bruine Suiker 14/3, 18/7 en 20/4 waard, en witte 24/7 à 25/6 v. à b. zonder vracht. **Katoen.** Er zijn nog 1400 bn. in de 1e hand, en er werd 22\$500 geboden, of 22 d. v. à b. zonder vracht, en denklijk zal die prijs wel aangenomen worden. **Koffij.** Het weder was ongunstig, waardoor de aanvoer veel verminderde; in de 2de hand zijn nog 1000 zk. *Moritiba*. De prijs is nominaal 5 à 6\$000 of 48/6 à 57/2 v. à b. **Cacao** bragt 2\$600 à 2\$800 op, of 26/2 à 28/. **Huiden** zonder handel, en de voorraad bevindt zich meest in de 2e hand. **Rum** gevraagd tot 60 à 65\$000, waartoe niet te koop is. **Tabak**

Nieuwe Rotterdamsche Courant 08-03-1865

Een positieve visie over Nazareth

Om Nazareth positief neer te zetten, werd ook vaak het volgende bericht gebruikt, zoals in het blad De Locomotief van 18 oktober 1869. Het volgende verhaal van Benjamin Franklin, dat meerdere keren in diverse kranten wordt vermeld.

Zoals bekend is, reisde Benjamin Franklin in zijn jeugd naar Londen, om er zich daar als letterzetter en drukker meer te bekwamen. Nauwelijks aangekomen, ging hij naar een der voornaamste boekdrukkerijen en vroeg, of hij als zetter werk kon krijgen. Toen men vernam, dat hij een Amerikaan was, schudde men bedenkelijk het hoofd. Een Amerikaan op een Engelse drukkerij? Zo iets was ongehoord. "Kunt gij zetten?", was eindelijk de vrij barse vraag. Franklin

antwoordde niet, maar ging naar een letterkast en zette in korte tijd het volgende vers uit het eerste hoofdstuk van Johannes:

'En Nathanaël zeide tot hem: Kan uit Nazareth iets goeds zijn? Filippus zeide: Kom en zie!

Dit gepaste antwoord verschafte hem aanstonds de begeerde betrekking.

Benjamin Franklin

Het negatieve beeld in de politiek

Ook de politiek laat zich niet onberoerd, zoals op 25 oktober 1892-10-25 in De Standaard staat:

'Uit het Nazareth der antirevolutionairen kan, naar het bekende oordeel der liberalen, toch niets goeds komen.'

Op 29 mei 1901 schrijft het Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage: *Politieke tegenstanders gebruiken de verwijzing naar Nazareth om aan te geven, dat ze van de andere partij niets goeds verwachten. In dit geval de christelijke partij over de liberalen.*

In 1894 werd Nazareth gehanteerd in de schoolstrijd, toen op 14 mei 1894 in De Tijd stond: 'Over de scholen wordt geschreven, dat van Nazareth, in casu de bijzondere scholen, niets goeds kan komen. Maar het openbaar onderwijs? Dat is wat anders.'

Ook worden rond 1989 nog radio programma's uitgezonden met de titel: 'Kan er iets goeds komen uit Nazareth?', zoals te lezen viel in het Algemeen Dagblad van 3 februari 1989.

Conclusie

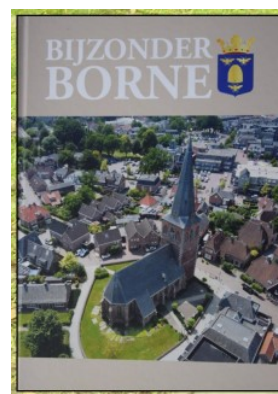
De Bornse bijnaam Nazareth had vooral betrekking op de armoede. Maar omdat armoede vaak leidt tot ander gedrag, wordt het ook geassocieerd met duistere zaken.

Toen in 1923 Borne nieuwe straatlantaarns kreeg, dacht men dat het begrip donker Borne voorbij zou zijn en de negatieve bijnaam zou verdwijnen. Maar helaas, in de jaren 1950, als er in Borne een trein stopte, riep de conducteur nog vaak: "Nazareth, uitstappen!"

PLAATJES, PLAATJES, PLAATJES.

Zoals u elders in dit blad hebt kunnen lezen, vond er 7 juni een ruilbeurs plaats voor de plaatjes voor het Boek **Bijzonder Borne**. Dit was een groot succes voor die mensen die nog plaatjes misten. Als er onder u zijn die nog steeds het boek niet vol hebben, is er de mogelijkheid om via het **HIP** deze te verkrijgen.

Het HIP heeft tot 5 september vakantie. Daarna bent u van harte welkom in de kelder van het Kulturhus op dinsdag- en donderdagmorgen van 10 tot 12 uur..

Informatie over Open monumentendag 2023 in Borne

Marja Oude Egberink

Dit jaar is het twintig jaar geleden dat het UNESCO verdrag voor de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed is gesloten en dat wordt gevierd door het thema "Levend Erfgoed" te koppelen aan Open Monumentendag.

Immaterieel erfgoed kan omschreven worden als de culturele gebruiken, tradities en ambachtelijke vaardigheden die mensen van huis uit hebben meegekregen, die zij zich eigen gemaakt hebben en die zij op hun beurt weer willen doorgeven aan de volgende generaties. Dit erfgoed is voortdurend in beweging, anders dan het stenen erfgoed. Dit immateriële erfgoed is vaak al aanwezig in het stenen monument, denk aan een molen met molenaar.

Klassendag 8 september 2023

Op vrijdag 8 september 2023 is de klassendag. Hiervoor zijn scholen aangeschreven en zij kunnen zich voor de zomervakantie aanmelden.

Er worden 3 monumenten bezocht:

een speurtocht vindt plaats in/bij de doopsgezinde kerk en synagoge, er wordt een zoektocht gebracht aan de Oude Kerk en de toren kan beklommen worden onder leiding van een gids en in de Stephanuskerk is een rondleiding met puzzeltocht uitgezet, ook onder leiding van een gids.

Open monumentenrun, -fietstocht, en -wandeling op 9 september 2023

In de ochtend wordt er bij het Kulturhus gestart met een Monumentenrun en een Monumentenfietstocht. Zowel de fietstocht als de run gaan langs verschillende Monumenten. Bij een aantal van deze monumenten wordt een kort verhaal verteld door de begeleidende gids.

Opgave voor de monumentenrun en de monumentenfietstocht kan bij Henk Passies: info@fitmetpassie.nl. De kosten zijn 10 euro inclusief

een consumptie. Leden van de Heemkundevereniging en van Trios ontvangen 5 euro korting. Deze korting ontvangt u na de open monumentendag retour.

In de middag is een Monumenten wandeling georganiseerd. Deze start ook bij het Kulturhus. Deze wandeling gaat door Oud Borne en wordt begeleid door onze gidsen. De kosten van deze wandeling bedragen 7 euro inclusief consumptie en u kunt zich opgeven bij Andre Muller:

info@gidsenoudborne.nl.

En zoals altijd weten onze wandelgidsen erg veel over de monumenten in Oude Borne.

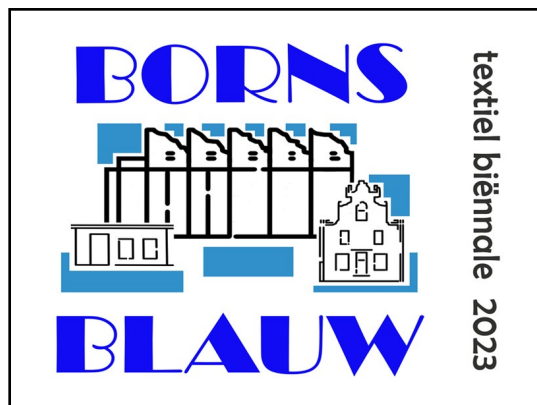
Wij wensen u allen een mooie dag toe met veel hardloop- fiets of wandelplezier en mooie verhalen.

Opening textiel biennale Borns Blauw.

Op 9 september vindt tevens de opening plaats van de manifestatie Borns Blauw waaraan tal van organisaties meewerken, waaronder de Heemkunde. Dit naar aanleiding van de schenking van het patronenboek van blauwdrukker Johannes Mulder aan het Bussemakerhuis. De expositie BLAUW is momenteel te bewonderen en is gratis toegankelijk voor leden van de Heemkundevereniging.

Van september tot eind november staan er vele activiteiten op het programma. Houd hiervoor de media in de gaten.

De opening van deze textielbiennale vindt plaats voorafgaand aan de monumentenrun/fietstocht. Om 10 uur zal de fontein op het Dorsetplein blauw kleuren en zullen er agenten in nostalgische blauwe uniformen present zijn. Deze zijn ook aanwezig bij de start van de run, die dit keer bij het Kulturhus plaatsvindt. Alle deelnemers krijgen een blauwe zonneklep uitgereikt

50 jaar geleden in Borne (4)

Bertie Velthuis

Soms is het zoeken naar een “leuke” of belanghebbende gebeurtenis, die 50 jaar geleden de gemoederen in Borne bezighield niet zo eenvoudig. Voor de periode mei-september 1973 is dit niet het geval. Er zijn zelfs drie “voorvallen” die elk hiervoor in aanmerking komen.

Allereerst is er in de Tubantia van 25 juli 1973 de kop: **“Elektriciteit bedreigde jarenlang Borns gezin”**. Wat is het geval? De elektrische installatie in de woning Kempenstraat 24, waar vanaf de oplevering in 1950, het gezin Neeskens, vader en moeder en 6 kinderen woonde, blijkt niet geaard te zijn. Moeder Neeskens krijgt een stroomschok van 220 Volt. Al de voorgaande jaren is het goed gegaan omdat zowel in de keuken als in de badkamer wollen vloerbedekking lag, waardoor de stroomschok werd beperkt. De aarding is snel aangebracht en het probleem is opgelost.

Het tweede is in de Tubantia van 12 juni 1973 de kop: **“Kluizen in Albergen en Borne mikpunt inbreker. Zoon directeur bij jacht op krakers in been geschoten.”** Dit gebeurt in de nacht van de eerst op tweede pinksterdag. Het gaat over de 18 jarige Herman Pouwels die 's nachts om 2.30 uur, na een examenfeestje thuiskomt en drie krakers betrapt die met explosieven de kluis van de zuivelfabriek Coberco aan de Bornerbroeksestraat, waarvan zijn vader directeur is, wilden open breken en deze reeds gedeeltelijk hadden opengebroken. De krakers gaan er van door. Herman staat op het bordes van zijn ouderlijke woning en wordt beschoten. De eerste kogel komt naast hem in de muur terecht. Hij gaat op kousenvoeten achter de wegrennende mannen aan en komt steeds dichterbij waarop hij in zijn been wordt geschoten. Later blijkt dat dezelfde mannen de nacht ervoor de kluis van de CAVV in Albergen hebben open gebroken.

Het derde is het afscheid van burgemeester Cees Bevers

Cornelis Petrus Maria (Cees) Bevers wordt op 1 februari 1967 geïnstalleerd als Burgemeester van Borne. Hij is op 16 maart 1926 in Delft geboren en studeert rechten in Leiden. Hij werkt eerst bij de Nederlandse Vereniging van Gemeenten. In 1957 wordt hij referendaris bij de commissaris van de Koningin in Zuid-Holland. In 1962 wordt hij lid van de gemeenteraad van Delft. Tijdens het burgemeesterschap van Bevers vallen een 3 tal zaken extra op, te weten:

Bouwen eind 60-er, begin 70-er jaren.

Tijdens zijn burgemeesterschap groeide de gemeente Borne fors. Eind 1966 stonden er in Borne 3467 woningen. Eind 1973 zijn dit er 4849. Een groei met 1382 woningen. In 7 jaar een toename van bijna 40 %. In de topjaren 1972 en 1973 worden er 405 resp. 369 woningen gebouwd. Overigens in heel Nederland wordt in deze tijd veel gebouwd. De

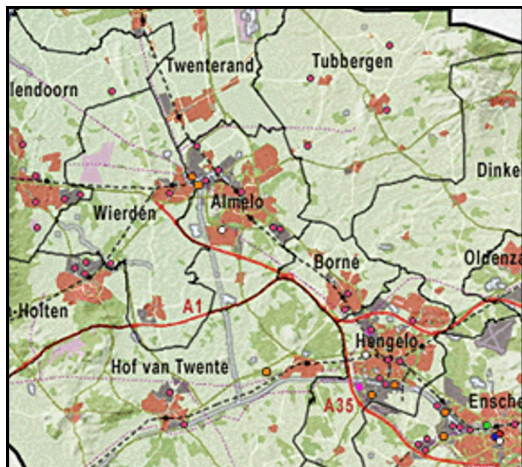

Burgemeester Cees Bevers

kwaliteit van deze bebouwing is vaak matig. Aan isolatie van zowel warmte als geluid wordt weinig aandacht besteed. Men spreekt ook wel over “revolutiebouw”. Deze nieuwe woningen staan vooral in 't Olthof, Letterveld II, Tichelkamp en Wensink-Zuid. Borne groeit (uiteraard) niet alleen wat betreft woningen sterk, ook het aantal inwoners neemt fors toe. Begin 1968 heeft Borne ongeveer 14.500 inwoners. Eind 1973 zijn dit er 16.912. In de wijken moeten ook nieuwe scholen worden gebouwd. Het zijn de Wingerd, de Flora, de Zonnebloem, de Prof. Casimir en de Jan Ligthartschool. Ook de bouw van de L.T.S. aan de Oude Hengeloseweg, thans het Twickelcollege, in 1968, vindt plaats in zijn ambtsperiode. Ook mag de realisatie van de sporthal en het overdekte zwembad aan de Bornerbroeksestraat worden genoemd.

Al deze bouwwerkzaamheden zijn belangrijk voor Borne, maar wellicht nog belangrijker is dat hij er voor heeft gezorgd dat Borne binnen de regio nadrukkelijk een woonfunctie verwerft. De toekomstige bouw van de huidige woonwijken Stroom Esch en Bornsche Maten worden als respectievelijk Noordelijke, toen ook wel genoemd

“Lodieklanden”, en Zuidelijke wijk, letterlijk op de kaart gezet. Aanvankelijk waren deze wijken aan Hengelo toebedeeld. Hij heeft er voor gezorgd dat de drie naast elkaar werkende woningbouwverenigingen, te weten R.K. bouwvereniging “St. Jozef”, de christelijke bouwvereniging “Onze Woning” en de neutrale b.v. de Goede Woning” in 1970 bij elkaar zijn gebracht tot de “Woningbouwvereniging Borne”. Door deze fusie ontstaat een veel krachtiger vereniging die de toekomstige bouwopgaven in Borne beter aan kan.

Gedeelte van de structuurkaart van Twente, waarop de nog te ontwikkelen wijken Stroom Esch en Bornsche Maten zijn te zien.

Twenteraad

Burgemeester Bevers is zeer actief op het regionaal bestuurlijk vlak. Hij is vanaf de oprichting, in maart 1969, voorzitter van de Twenteraad. De raad is ingesteld door tweeëntwintig Twentse gemeenten, voor de tijd van maximaal vijf jaar, om het overleg tussen de gemeenten te bevorderen en de bevolking, via getrapte verkiezingen, invloed te geven in de behartiging van de belangen van de streek. Hij pleit voor een pragmatische aanpak van de samenwerking, die middels informatie en coördinatie moest uitlopen in een werkelijk besturen. Hij ontvouwt een werkprogramma, waarin de doeleinden onder zestien punten werden samengevat. Het eerst punt luidt: “bevordering van regionaal structuurplan”, het tweede: “bestrijding van landschapsoetsiering (autokerkhoven)”, enzovoort. De Twenteraad wil via ‘structuurschetsen’ komen tot een ontwikkelingsplan voor geheel Twente. Zie hiervoor, een gedeelte, van de structuurkaart waarop duidelijk de Bornse wijken oostelijk van de rondweg, zijn te zien. De Twenteraad wordt in 1977 opgeheven en opgevolgd door het gewest Twente. De ambitie is duidelijk: zo snel mogelijk een provincie worden. Begin januari 1983 maakt de minister van Binnenlandse zaken duidelijk dat er geen provincie Twente zal komen. (Cees Bevers is dan al geen voorzitter meer van het gewest Twente.)

Komplan

Bij zijn aantreden wordt Burgemeester Bevers geconfronteerd met plannen om het gehele centrum van Borne, inclusief Oud-Borne op de schop te nemen. Dit plan, in de volksmond genoemde “Komplan”, officieel het bestemmingsplan “Kern van Borne” loopt dan reeds een aantal jaren. Het is een plan waarvan de toenmalige gemeenteraad een groot voorstander is. De eerste aanzet om tot zo’n plan te komen dateert van medio 1963. De gemeenteraad verzoekt dan om hiertoe een stedenbouwkundig plan op te stellen. Middels dit zal de zgn. zuidwand van de Grotestraat, alsmede de zuid-westwand van de Nieuwe Kerkstraat moeten worden geamoveerd. Hij gaat met al zijn energie met dit plan voortvarend aan de slag. Maar er is vanuit de bevolking, zeker vanuit de middenstand, veel weerstand tegen dit plan, er zijn 36 bezwaarschriften. Tijdens zijn ambtsperiode wordt het plan eindelijk op 30 december 1969 het vastgesteld. Zijn inzet het plan te realiseren heeft hem de bijnaam “Cees de Sloper” opgeleverd. In zijn ambtsperiode is de Rabobank gesloopt. De oorspronkelijke

De Rabobank tot het in 1969 werd gesloopt en vervangen door de huidige Rabobank.

Rabobank wordt in 1970 vervangen door een modern gebouw. Dit nieuwe gebouw kan worden gezien als de eerste aanzet voor het eind jaren 60, begin jaren 70 nagestreefde “nieuwe Borne”. Door de Raad van State wordt op 14 januari 1974 aan grote delen van het Komplan goedkeuring onthouden. Volgens de Raad dient o.a. de zuidwand van de Grotestraat zijn (winkel)functie te behouden. Tussen de eerste gedachten over de stedenbouwkundige ontwikkeling (in 1963) en het uiteindelijke besluit liggen 10 jaar. Inmiddels zijn de gedachten over stedenbouw in zijn algemeenheid sterk gewijzigd. Van “slopen en nieuwbouwen” meer naar “behouden”. Er komt meer waardering voor historie, en de historische kwaliteit van de bestaande bebouwing. Deze verandering van waardering is in Borne inmiddels ook doorgedrongen. Vele panden zijn toch behouden gebleven. Een goed voorbeeld hiervan is het in zijn ambtsperiode verlenen van een sloopvergunning voor het Spanjaardhuis (Grote-

straat 120-122) en de ernaast gelegen slagerij.

Het Spanjaardhuis, gereed op gesloopt te worden. De aangebouwde slagerij is reeds gesloopt.

De slagerij is afgebroken. Het Spanjaardhuis niet. In 1976 werd een vergunning verleend om het Spanjaardhuis, een Rijksmonument, te renoveren en tot 2 woningen te verbouwen. bewaard. Bij zijn afscheid als burgemeester van Borne zeggen sprekers dat hij het niet realiseren van het Komplan door hem als erg vervelend en teleurstellend zal zijn ervaren. Dit is nog maar de vraag. De tijd van slopen lag toen al achter ons. Burgemeester Bevers probeerde uit te voeren wat de gemeenteraad wenste. Bovendien is er tijdens zijn ambtsperiode niet extreem veel gesloopt. Slopen en nieuw bouwen in het centrum van Borne vond pas later, op een veel zorgvuldiger wijze plaats. Voor Borne heeft het niet realiseren van het "Komplan" Borne juist goed uitgepakt. Borne heeft nog een "eigen" herkenbaar centrum en Oud-Borne is bewaard gebleven.

Cees Bevers is tot 1 april 1991 burgemeester van Hengelo. Na zijn pensionering blijft hij in Twente wonen. Hij overlijdt op 31 december 2014, 88 jaar oud te Almelo.

Albert Carel Meijling, een bierbrouwer met gevoel voor Twentse tradities

Bertie Velthuis

Wellicht herinnert u zich het nog wel het bericht in de Tubantia van 21 juni, nu al weer een jaar geleden” met de kop “Dit is de heilige graal van Twente. Bij dit artikel is een foto geplaatst met daarop, staande rond een grote zwerfkei, Jeroen Kühlmann, Willie Berends (Enschede), Joop Kroeze en Bertie Velthuis. De steen ligt in de (zij)tuin van het notariskantoor Kühlmann, Westerhof en de Kok, Bekenhorst 15 te Borne. Wanneer u de parkeerplaats naast het kantoor opgaat, kunt u de steen niet missen. Bij de steen staat een nogal gehavend bordje met de tekst “Richtersteen de richter sprak hier recht ‘orstpl’, Orstpl kan, met een beetje “voorkennis, worden uitgelegd als ‘Dorsetplein. De steen is juist ‘ontdekt’ zo lijkt het. De mensen op de foto lijken de grote ‘ontdekkers’. Maar dit is helemaal niet zo. Cruciaal bij het gegeven dat de steen daar zo ligt is de opmerksaamheid van de heer Albert Carel Meijling geweest Ik ben eens in het levensverhaal van deze Meijling gedoken. Hij blijkt een belangrijke rol te hebben gespeeld in het bedrijfsleven, het maatschappelijke leven maar vooral bij het vastleggen van oude Twentse tradities. Onderstaand artikel handelt over zijn leven en werk.

Bij het ter perse gaan van deze Boorn en Boerschop is de steen mogelijk reeds verplaatst naar de Nederlands Hervormde kerk (de Oude Kerk) aan de Oude Kerkstraat te Borne. Over ‘het terug vinden’ van de steen zelf en de verplaatsing zal ik in de Boorn & Boerschop van december vertellen.

Albert Carel Meijling

A.C. (Albert Carel) Meijling wordt op 9 april 1990 te Borne geboren. Hij is het jongste kind in een gezin met 7 kinderen, 4 jongens en 2 meisjes, van Herman Meijling, logementhouder en brouwer, geboren in 1846 te Borne en overleden in 1921 te Borne. Herman is de stichter van de bekende bierbrouwerij Hengelo's bier. Zijn moeder is Johanna Jacomina van Cleeff, geboren op 6 januari 1855 te Borne, Haar ouders waren Willem van Cleeff, fabrikant en

Grietje Bussemaker. Zijn moeder zal de gezegende leeftijd van 101 jaar bereiken. De familie is Doopsgezind, zoals zoveel ondernemers in Borne. Albert huwt op 30 jarige leeftijd te Zaandam met Willemmina Louiza Elizabeth Duijvis. Zij is een dochter van Pieter M. Duijvis, machinefabrikant, en Jacoba C. van Cleeff. Zijn moeder en zijn schoonmoeder zijn zussen. De families Meijling en van Cleeff zijn ook zakelijk verbonden. Herman Meijling koopt namelijk de bierbrouwerij “de Hoop”, gelegen aan de Marktstraat 8 van J.J. van Cleef, naast brouwer ook burgemeester van Borne. Vader Herman Meijling is eigenaar van herberg “de Keizerskroon”, gelegen aan het Marktplaats, thans Dorsetplein. Dit logement annex bierbrouwerij is in zijn bezit gekomen door zijn huwelijk met Hendrikje Lippinkhof, dochter van de eerdere uitbater. Hij huwt dus met een volle nicht. Uit dit huwelijk worden 6 kinderen geboren. Drie van deze kinderen overlijden binnen 4 maanden. Wilhelmina overlijdt 1 mei 1934 op 36 jarige leeftijd te Hengelo. Drie zoons: Hans, Erik en Otto bereiken de volwassen leeftijd. Na zijn huwelijk vestigt Albert Carel zich in Hengelo en wel aan de Grundellaan 27. Bij een bombardement in het najaar van 1944 wordt de woning verwoest. Albert en zijn 3 zoons overleven, Albert en de twee oudste zoons zijn niet thuis. De huishoudster vlucht met de jongste zoon naar de kelder. Nu de woning verwoest is, vestigt Albert zich in de boerderij Aalderinksweg 2 te Borne. Deze boerderij is in het bezit van de familie Meijling. Op mooie zon- en feestdagen komt de familie hier samen in de daar gelegen theekoepel. Overdag logeert het gezin bij de pachter, de fam. Huiskes (Huiskesboer). ‘s Nachts slaapt Albert met zijn oudste zoon Hans op het zoldertje boven de theekoepel. Er is een luik, waar ze met een ladder

Het gezin van Herman Meijling en Johanna van Cleeff voor de villa Meijling. Albert Carel is hun jongste kind. Hij zit in het midden.

Theekoepeltje aan de Aalderinksweg

naar boven kunnen komen. De ladder wordt naar binnen gehaald en er is niets meer te zien. Albert doet dit omdat hij vreest dat de bezetter zijn oudste zoon mogelijk kan oppakken en naar Duitsland voor de Arbeitseinsatz zal inzetten. Zijn woning aan de Grundellaan "herbouwt" hij pas in 1954. Het perceel is tot dan een "woestenij".

Op 68-jarige leeftijd trouwt hij met P.J. de Kat. Uit dit huwelijk worden geen kinderen geboren. Albert is, evenals zijn broers een gepassioneerd jager. Albert is een actief mens. Tot op hoge leeftijd blijft hij zelf zijn grote tuin onderhouden.

Hij sterft op 2 november 1989, bijna 100 jaar oud te Hengelo.

De Meijlings hebben gedurende vele eeuwen een prominente rol vervuld in het dorp Borne. In zijn boek "De Hof te Borne 1206 - 2006" geeft Henk Woolderink een opsomming van functies die door de familie zijn vervuld, ik citeer: De familie Meijling was op dat moment, bedoeld wordt het jaar 1637, al vele jaren een bekende familie in Borne. Telgen uit het geslacht hebben generaties achtereenvolgende functies uitgeoefend als organist en koster in de kerk, schrijver van de richter van Borne, rentmeester van Weleveld, administrateur van de diaconie of armenstaat, advocaat, etcetera. Herman Meijling bouwt in 1891 de rijk gedecoreerde villa Meijling (Stationsstraat 74), waar hij dus opgroeit. De brouwerij van Herman Meijling, genaamd "Meijling en Barteling" is in 1878 naar Hengelo verplaatst. Ze zal in enkele generaties uitgroeien tot een van de grootste brouwerijen van Oost Nederland. (Hengelosch bier).

Zijn werkzame leven

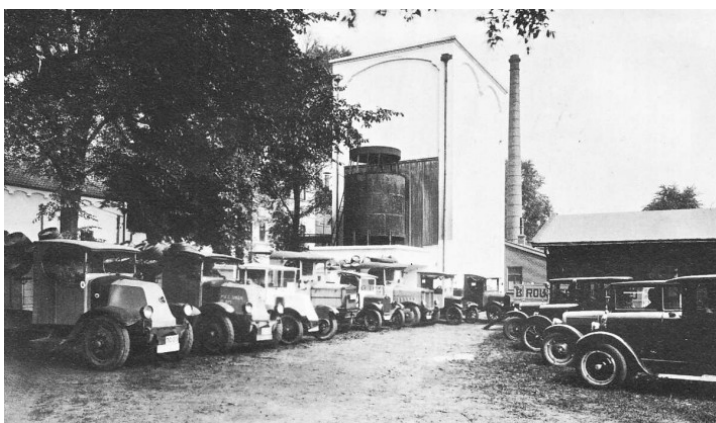
Van beroep is Albert bierbrouwer. In 1919 nemen 3 zoons van Herman, te weten Gerhardus, Herman jr. en Albert Carel de directie van de brouwerij over en wordt de Hengelose Bierbrouwerij een naamloze vennootschap. Ze stuwden de bekendheid van het

Hengelosch bier op en kwaliteit speelt daarbij een grote rol. Om deze kwaliteit te garanderen wordt een laboratorium opgericht. De zorg voor het laboratorium komt bij Albert te liggen. Ze kopen ook een groot aantal horecabedrijven op waarmee een vaste omzet wordt verzekerd. Het gebrouwen bier moet naar de verschillende verkooppunten worden vervoerd. Albert krijgt ook de leiding over het grote hiertoe opgezette vrachtwagenpark. In 1961 neemt hij als directielid afscheid van de brouwerij.

Ondanks zijn lange periode in dienst van de brouwerij, ligt zijn hart daar niet echt. Albert is reeds op jonge leeftijd geïnteresseerd in geschiedenis. Deze interesse zal zijn hele leven blijven. Regelmatig, neemt hij een dagje vrij om er op uit te trekken, Twente in.

Maatschappelijke functies.

Albert bekleedde bestuurlijke functies in het culturele en maatschappelijke leven. Zo was hij bestuurslid van het museum Natura Docet, van de Nutsspaarbank, commissaris bij de Bornsche Electriciteits Maatschappij (de latere IJsselcentrale), lid van de Kerkenraad van de Doopsgezinde

Het wagenpark van de Hengelo's bierbrouwerij in de jaren 20

Gemeente en de plaatselijke afdeling van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. Ook is hij vanaf de oprichting in 1923 directeur van de N.V. Mij. tot Exploitatie der Onroerende Goederen van wijlen den heer M. Meijling Gzn.. In 1922 werd hij samen met zijn echtgenote lid van de vereniging tot bevordering van het Overijssels Regt en Geschiedenis. Niet duidelijk is of een ieder zich voor deze vereniging kon aanmelden. Gezien de maatschappelijke positie van de andere leden lijkt het dat men gevraagd moest worden en er een ballotage commissie was. De vereniging gaf voor haar leden veel lezingen, die betrekking hadden op historische gebeurtenissen in heel Nederland. Maar leden van de vereniging waren ook actief in commissies die worden gevormd om financiën te verwerven voor het restaureren van belangrijke

monumenten. Zo nemen zowel de voorzitter als de secretaris, de heer G.J. ter Kuile, textielfabrikant te Enschede, in 1918 plaats in een commissie die tot doel heeft de Nederlands Hervormde Kerk te Borne te restaureren. Overigens ook H. Meijling Gzn, broer van Albert, neemt in deze commissie plaats. In 1949 is de Oude Kerk weer onderwerp van bespreking in de vergadering van de vereniging. De heer G.J. ter Kuile, dan erelid, geeft aan dat de toren en de kerk als gevolg van een storm op 1 maart van dat jaar ernstig beschadigd is. Hij roept de betrokken instanties op om tot restauratie te komen.

Van belang is ook dat hij een gepassioneerd fotograaf is. Hij is voorzitter van de in 1922 opgerichte Bornse amateur fotografenclub. Doel van de club is om werkavonden en excursies en besprekingen over fotografie te houden en elkaar met raad en daad hierin bij te staan. Ook wil men door het geven van lezingen en het vertonen van lantaarnplaatjes mensen een idee geven wat fotografie is. Dit doet de club concreet op een Nutsavond van de Maatschappij van 't Algemeen Nut begin april 1924. Alle bezoekers van deze avond zijn enthousiast. Ook maakt hij vele foto's. In het boek "Kiek toch 's" merken de auteurs bij een foto van de fam. Meijling over Albert Carel op: "Aan hem danken wij veel foto's in het gemeentearchief". Zijn hobby zal hij later inzetten voor het vastleggen en bekend maken van de Twentse Folklore.

Cultureel-Historische activiteiten

Hij neemt in 1924 het initiatief om in Borne op paasavond het branden van paasvuur te herstellen. De Twentsche Courant schrijft op 26 maart 1926 dat dit initiatief op prijs en gewaardeerd wordt. Ze is van mening dat de buurtvereniging 'de Brinkstraat' in samenwerking met de bewoners van de Koppelsbrink zouden moeten proberen de handen ineen te slaan om te trachten even als vroegere jaren achter de z.g. 'Hooge Brug' een paasvuur op te richten. Ongetwijfeld voorzeker; Het is nog niet te laat. Daar voegt de Twentsche Courant nog de volgende "wens/oproep" aan toe: Moge dees weinige regelen hiertoe bijdragen en dat het een vaste en blijvende jaarlijkse gewoonte worde, welke niet weer verdwijnt en moge bij in vervulling gaan van deze wens, de oude vrome paasliederen eenparig gezongen weerklinken rondom den vreugdegloed. Dit ons Twentsche volk met zijn ouderwetse gebruiken ten ere". Wanneer de Doopsgezinde Gemeente in februari 1927 tijdens een feestelijke bijeenkomst haar 300-jarig bestaan herdenkt geeft hij een historisch overzicht der gemeente.

In de jaren 1936 en 1937 verzorgt hij op meerdere plaatsen in Twente zijn Twentsche folklorefilm. Als folklorist geeft hij zelf toelichting. De vertoonde film is verdeeld over 4 jaargetijden. Hierbij worden vele oude Twentse gebruiken zoals vlöggel'n in Ootmarsum, paasvuren, de paasgebruiken te

Denekamp, de enige mooie rondgang van biddende boerenmensen op de kruisdagen in de Mekkelhorst bij Denekamp, de brooduitdeling op de Ageler Esch, Pinksterbruidjes te Borne, Saasveld en Fleringen, de roggeoogst in Twenthe, de Boerenbruiloft te Saasveld, het vogelschieten, het klootschieten op de Haarler heide te Reutum, het "kookken" gaan, het Mirrewinterhoornblazen en oude gebruiken van Huize Twickel getoond. Ook wordt de textielindustrie van vroeger en thans, de oude bouwkunst tegenover de moderne bouwkunst, met o.a. de prachtige boogbruggen over het Twente-Rijnkanaal getoond. De film munt uit door buitengewone scherpheid en prachtige natuuropnames, zo staat in een der verslagen in de Twentsche Courant.

Opmerkelijk is dat bij het maken van de recent uitgebrachte film 'Twente op film, Zo doo wie'leu dat' gebruik is gemaakt van beelden die door A.C. Meijling zijn gemaakt. De Oudheidkamer heeft zijn films gedigitaliseerd. Ze zijn nog steeds via de Oudheidkamer te zien.

In mei 1936 is hij samen met J.J. van Deinse en B. ter Kuile aanwezig bij het lentefeest van de Hengelose schoolvereniging. Het feest werd gehouden in de grote zaal van het concertgebouw. Er werden lenteliederden gezongen. Het hoofd der school wijst op dit mooie Twentse gebruik "Met de Lentebroed gaan" Hij wil hier opnieuw belangstelling voor wekken en het gebruik met Pinksteren opnieuw te Hengelo in te voeren. Albert Meijling vertoont, gekleed in een Twents boerenkostuum de door hem gemaakte film. Hierna verscheen in de zaal een

Albert Carel Meijling op 90-jarige leeftijd

folkloristische optocht. De kinderen zingen, staande op het toneel het Twents Volkslied.

In het zelfde jaar is Albert Meijling aanwezig bij de fokveedag, folkloristische optocht en Concours Hippique te Ootmarsum. Hier vormt hij samen met de heren J.J. van Deinse uit Enschede en W.H. Dingeldein te Denekamp de jury bij de optocht.

In mei 1951 is hij bij een vergelijkbaar evenement, de folkloristische wapenschouw, georganiseerd door de A.T.V. (Algemene Vereniging Twente), te Markelo. Hij is voorzitter van de sectie folklore. Bij de opening sprak het volgende woorden:

Folklore is geen museumgoed maar springlevend. Wij moeten de levensuitingen van onze vaders eren maar ook openstaan voor de nieuwe tijd. Het is op het gebied van folklore dat wij elkaar kunnen ontmoeten als wij willen, ongeacht godsdienstige of andere geschillen.

Naast deze werkzaamheden "in het veld" was hij ook op het bestuurlijke vlak actief. Vanaf 1937 was hij bestuurslid van de Oudheidkamer Twente. In 1968 wordt hij, om reden van zijn vele verdiensten voor de Oudheidkamer Twente, benoemd tot erelid.

Het belang van A.C. Meijling voor de Twentse cultuur;

Albert C. Meijling behoort tot de zgn. Regionalisten. Met dit begrip wordt daar waar het geografisch regionalisme betreft, bedoeld dat inwoners van een regio op basis van geschiedenis, cultuur en/of spraak enz. een eigen identiteit ervaren. Bewoners van een gebied zijn streekbewust. (Regionalisme komt op vele plekken op de wereld, in vele vormen voor). In Twente is er aan het eind van de 19de eeuw sprake van versterkt regionalisme. De textiel- en metaalindustrie, ontwikkelen zich in die tijd sterk. Het aantal inwoners neemt sterk toe. Twente voelt zich sterker dan de 'grote' Overijsselse Hanzesteden steden als Zwolle, Kampen en Deventer, die tot dan toe de dienst in Overijssel hebben uitgemaakt. De reeds in gang zijnde ontwikkeling wordt sterk doorgezet door de textiel-adel uit de families van Heek, ter Kuile en ten Cate. Ze krijgen spoedig medestanders als J.J. (Ko) van Deinse, architect Jan Jans en G.B. Vloedveld, de bouwer van de Twentse taal, de "modersproake". Van Deinse (1867-1947) was de grote aanjager. Hij schreef in 1926 het Twents Volkslied (in het Nederlands), "ontwerpt" de Twentse vlag en was vanaf de oprichting in 1906 tot 1936 voorzitter van de Oudheidkamer Twente. Voor de tweede wereldoorlog trok Albert Meijling vaak samen met van Deinse Twente in om tradities te onderzoeken en vast te leggen. Na de Tweede Wereldoorlog, maakte Albert vele tochten met Willem Hendrik Dingeldein, een groot kenner van de Twentse taal, geschiedenis en natuurlijke historie en schrijver van vele boeken hierover.

Maar er zijn er veel meer die een steentje aan de

regiovorming van Twente bijdroegen. Een hiervan is Albert Carel Meijling.

Frank Löwik, beschrijft in het proefschrift "De Twentse Beweging, Strijd voor Modersproake en Eigenheid", waarmee hij in 2003 aan de universiteit van Groningen promoveert, Albert Meijling als een adept van van Deinse. Hij omschrijft zijn bijdrage aan de Twentse identiteit als volgt:

De Bornse bierbrouwer Albert Carel Meijling (1890-1990) die geboren was in het zgn. Bussemakerhuis te Borne, was zeer bevriend met Van Deinse. Meijling werkte, na aanvankelijk plannen te hebben gekoesterd om naar Indië te vertrekken, tot 1955 als chef van het laboratorium en was supervisor van het wagenpark van het familiebedrijf Hengelosch Bier. Regelmatig maakte hij zich los van zijn werk, want zijn grote liefde lag dáár niet. Meijling was verslingerd aan het Twentse land en zijn cultuur, zwierf de hele regio af op zoek naar authentiek bronnenmateriaal. Albert legde alles wat hij van waarde vond vast op celluloid. Hij was een begaafd filmer. Vanaf medio twintiger jaren trok hij vaak samen met van Deinse de regio door. Van Deinse verzorgde de woorddienst terwijl Meijling achter de camera kroop.

Een schrijver kijkt vrijwel automatisch op Wikipedia om te zien wat er over een zaak, een persoon is te vinden. Omtrent het leven en werk van de van Deinse, Vloedveld en Dingeldein is op Wikipedia een pagina opgenomen. Bij twee van deze beschrijvingen wordt naar Albert Carel Meijling verwezen. Zijn naam is gedrukt in rode letters, hetgeen betekent dat er van hem (nog) geen beschrijving is. Hij verdient het op Wikipedia een plekje te krijgen.

Ik zal mij de komende maanden hiervoor inzetten

Autobedrijf Beune

Bij ons bedrijf, kunt u met alle merken auto's terecht voor een APK keuring, grote en kleine onderhoudsbeurten, reparaties, aircoservice, banden service, het uitlezen en oplossen van storingen, schadeherstel en laswerk.

Wij staan voor kwaliteit en goede zorg voor onze klanten tegen betaalbare tarieven.

Autobedrijf Beune Gildestraat 31 7622 AZ Borne 074-2664510

ALKOOF

INTERIEURS BV BORNE

Uw partner voor een sfeervol interieur!!!

Boxspring
Ledikanten
Matrassen

Vloeren
Raamdecoratie

**Hofstraat 23
7622 LL Borne
074-2662275
info@alkoof.nl**

avek
SINDS 1927

The original
**Boxspring
Ninety**

**Nu met
€550,-
voordeel!**

Je slaapt toch het liefst in je eigen Avek bed.

avek.nl

weghorst
keukens & tegels

DESIGN
INDUSTRIEEL
LANDELIJK
MODERN

UW THUISGEVOEL
BEGINT MET DE
PERFECTE KEUKEN

UW DROOMKEUKEN,
TEGEN
VERRASSENDE PRIJZEN

SHOWROOM MET RUIME KEUKENCOLLECTIE, APPARATUUR EN VLOEREN

Bezoek onze showroom:
GROTESTRAAT 25
7622 GA BORNE
074-277 24 41
INFO@WEGHORSTKEUKENS.NL
WWW.WEGHORSTKEUKENS.NL

in f

De Barrique

De Dorsmolen 1-6, 7623 HS Borne
T: 074 - 267 19 61 • www.debarrique.nl